

QVADERNS D'ESTVDI

ANY IV. VOL. II. NÚM. 3

ABRIL 1919

L'OBRA CULTURAL D'UN POBLE

ESCOLES, BIBLIOTEQUES I PUBLICACIONS LITUANIANES

DES dels començos de la dominació russa, la Lituània (1) ha estat durant molt de temps privada dels mitjans més necessaris d'assolir una instrucció elemental. En 1832, quan l'Estat rus va suprimir tots els convents i comunitats catòliques de l'imperi, es tancaren a Lituània les escoles populars dirigides per les comunitats. Vint anys abans d'aquest fet, un úkase imperial havia interdit als fills dels pagesos l'entrada a les escoles de segon grau, privilegi reservat únicament als nobles. Aquesta interdicció va ésser renovada en 1882, amb el pretext de contenir els avenços de la socialdemocràcia en les masses populars.

L'ensenyament de la llengua lituaniana era severament

(1) Fins en 1914, la Lituània ha format part, gairebé en sa totalitat, de l'imperi rus, i confina amb la mar Bàltica, la Rússia, la Prússia i la Polònia. El territori etnogràficament lituanianà comprèn uns 125.000 quilòmetres quadrats, amb una població de sis milions d'habitants. Amb l'esquarterament de l'Estat lituano-polonès de les darreries del XVIII^è segle, la Lituània passà sota la dominació dels tsars. Actualment els lituanians pretenen constituir-se en un Estat independent.

interdit. Un úkase del tsar, datat del 1864, prohibia expressament la impressió de llibres i periòdics en lituanià. Durant quaranta anys, els lituanians solament es poderen servir de llibres russos i polonesos. D'aquesta manera, els pares qui volien transmetre a llurs fills el coneixement perfecte de la parla nacional es veieren forçats a ensenyar-los-la d'amagat, per mitjà de llibres piadosos vells o de catecismes impresos en la Lituània prussiana i introduïts clandestinament. Gens no ha d'estranyar que, en tals condicions, hi hagués analfabets entre la gent del poble, car els nois anaven a l'escola molt poc de temps i sols podien assistir a les escoles russes, molt escasses en relació amb la població. Tanmateix, cal remarcar que, durant el període de 1864 a 1904, el nombre d'il·letrats de Lituània va minvar molt.

Les persecucions russes donaren resultats completament contraris als que el govern havia esperat. El poble lituanià afirmà encara més son amor a la llengua i a les tradicions de sos avantpassats. Els pares no podien tolerar que els nois rebessin ni que fos l'ensenyament religiós en llengua russa, per tal com el rus era considerat per ells com a cismàtic, per raó de l'estreta connexió que hi havia a Rússia entre l'Estat i l'Església ortodoxa. La política escolar russa tenia a Lituània un doble objecte: no solament russificar el país, sinó també convertir-lo a l'Ortodòxia. Per ço els partitulars lituans no col·laboraven mai amb sos cabals a la fundació d'escoles dins el país, sabent que tals escoles sols havien d'afavorir els interessos russos. Una estadística de l'any 1905 indica que en la província de Vilna hi havia una escola per cada 4.601 persones i en la de Kovna una per cada 5.594.

Com no existia a Rússia la instrucció obligatòria, els nois anaven lliurement a l'escola durant tres o quatre anys, des del primer de novembre fins a Pasqua; durant l'istiu, aju-

daven els pares als treballs del camp, de faisó que no arribaven mai a saber el rus, llengua sense cap mena d'afinitat amb la llur. L'enèrgica resistència dels lituanians a l'obra russificadora del govern imperial va convèncer aquest que la política que seguia era nociva a sos propis interessos, per tal com l'agitació nacionalista esdevenia cada volta més intensa, especialment a les províncies de Suvalki i de Kovna.

Convençut de la impotència del règim de coerció i preocupat pels preparatius de la guerra contra el Japó, el govern rus va voler comptar amb l'adhesió dels lituans i per això, en maig de 1904, va revocar la interdicció d'imprimir llibres i periòdics a Lituània. Des d'aquell moment, els lituanians tenien almenys la possibilitat de servir-se del periòdic i del llibre per a l'obra de nacionalització i d'instrucció que l'escola no podia encara fer. A no trigar gaire, però, el poble lituà perfeccionà amb rapidesa sos elements de cultura i aquí assenyalarem l'obra per ell acomplerta en el curt espai de temps que va des d'aquest moment (1904) fins al de la declaració de la Guerra Gran.

El moviment revolucionari rus de 1905 no va tenir pas a Lituània el caràcter d'un moviment social. Els lituans secundaren la revolució, però es plaçaren en el terreny nacionalista, i llur primer acte va ésser d'aviar sense violència els professors russos i d'installar en les escoles institutors lituanians. En 1905, sota la pressió de les circumstàncies, el govern rus autoritzà la llengua lituaniana en les escoles primàries que des de llavors dirigien professors lituanians. L'autorització va ésser extensiva a les classes elementals de les escoles de segon grau, on no s'aprenia el rus sinó a partir del tercer o quart any. Però la reacció no trigà pas a reproduir-se, i l'Estat tornà a enviar a Lituània professors russos que ignoraven la llengua del país, de manera que l'antic orde de coses fou en part restablert.

Per posar-hi remei, els lituanians fundaren diverses societats privades d'ensenyament, sostingudes per donatius i subscripcions de particulars. Aquestes societats éren institucions completament autònomes i estaven autoritzades pel govern. En l'antiga província de Suvalki, la Societat cultural *Ziburis* (la *Llum*) comptava en 1910 fins a 4.150 membres. Les biblioteques d'aquesta societat, que havia creat filials en la majoria dels pobles, comprenien uns 25.000 volums. A Mariampol, la Societat sostenia una escola mitjana de noies i diverses escoles primàries en la província.

La Societat *Saule* (el *Sol*) va ésser fundada en 1906 en la província de Kovna, i abans de la guerra comptava 2.500 membres i 57 seccions, cada una de les quals posseïa una biblioteca. Sostenia dues escoles primàries i una escola normal a Kovna, aquesta última per a la preparació dels mestres i mestresses. Hi havia adjunts alguns cursos pràctics per a senyoretetes, cursos de comptabilitat, etc., així com una escola *menagère*. Mercès a l'activitat del gran patriota lituanià Mossèn Constantí Olsevski, canonge del capítol de Samogitzia, president de la *Saule*, aquesta entitat prengué singular creixença. Poc temps abans de la guerra, la *Saule* va erigir a Kovna un vast edifici tot ell destinat a les necessitats de l'ensenyament, el qual va costar dos cents mil rubles. En la província de Kovna, l'esmentada societat va fundar 86 escoles primàries, a les quals cal afegir-n'hi 26, que en el moment d'esclatar la guerra no havien encara pogut obtenir l'autorització del govern.

La societat d'ensenyament popular *Rytas* (el *Mati*), creada poc abans de la guerra pels lituanians de la província de Vilna, assolí fundar en molt poc de temps 37 seccions, tres de les quals a la ciutat de Vilna mateix. La societat de Sant Casimir, de Kovna, també ha prestat grans serveis com

a societat d'edicions catòliques en llengua lituanjana i de manuals lituanians per a les escoles.

Havent estat privats durant quaranta anys d'imprimir llibres i periòdics en la llur llengua nacional, els lituanians han volgut recuperar el temps perdut. De 1904 a 1914, el nombre d'obres noves publicades, segons un catàleg incomplet, puja a 2.550; avenç enorme si hom compara el treball aquest de deu anys amb el dels segles anteriors. Durant el segle XVI^a solament es publicaren 26 obres en llengua lituaniana; en el XVII^a, 33; en el XVIII^a, 113, i en el XIX^a, fins a l'època de la interdicció de la impressió en lituanià, 614. De manera que hom obté només 786 títols en tres segles.

Els periòdics, les biblioteques i sales de lectura on es donaven cursos i conferències contribuïen molt a l'educació del poble. El nombre d'escolars i professionals va créixer considerablement. En els liceus i gimnasis de Mariampol, Vilkovitchi, Telsé i Polanga els alumnes lituanians constituïen la majoria. Hom pot fer-se una idea de la proporció en què va créixer la intel·lectualitat lituaniana considerant el nombre dels membres de l'Associació d'estudiants lituanians de Petrograd. Abans de la guerra del Japó, l'Associació comprenia 60 membres; abans de la Guerra Gran, 200. Altres tants eren, tairbé, els estudiants lituanians escampats per les universitats i escoles de l'occident europeu i d'Amèrica.

A aquest punt de desenrotllament estava la vida cultural del país quan la guerra va venir a interrompre aqueixa obra pacífica de renaixement nacional.

ALFONS MASERAS

LLUÍS FRISO

Als 29 de gener proppassat finava a Pavia aquest benemèrit pedagog d'Itàlia. La *Rivista Pedagogica* de Roma en son nombre de gener-febrer d'enguany publica amb tal motiu un estudi bio-bibliogràfic d'aquell illustre home que segurament interessarà de debò als nostres lectors.

EL MESTRE I EL DIRECTOR

Va nèixer — diu — a Este, l'any 1860: fou doctorat en filosofia i després en lletres a Pàdua el 3 de juliol de 1883. Era encara estudiant que publicà: *Resum històric de la revolució italiana* (Milà, Treves, 1881). De primer ensenyà filosofia al Reial Liceu de Lodi, d'on passà al Reial Liceu Parini de Milà, en el qual arribà a ésser fins president, llavors que aquest establiment era militaritzat. De Milà fou traslladat a Pavia amb el càrrec de president del Liceu. Amb missió d'especial confiança va anar després a Arpino per tal de reorganitzar aquell Col·legi-Internat, que regí com a Director President. Amb el mateix doble càrrec va anar després a Luca. El Reial Col·legi Ghislieri de Pavia, el major i més important Internat Universitari d'Itàlia on estudiava i estudiava encara el més florit i granat de la petita burgesia lombarda, havia necessitat d'un Rector savi, que fes respecte, i d'empenta. L'Administració del Col·legi, d'acord amb el Ministeri d'Instrucció Pública, va modificar l'estatut perquè fossin millors les condicions econòmiques i morals del novell Rector i, amb aquestes condicions, en 1890 el Friso

va pendre'n la direcció. Fou un Rector a l'anglesa, director i educador.

EL ZELADOR DE LA CULTURA POPULAR

No res menys en aquell ambient difícilíssim no li mancaren pas lluites i disgustos que li tocaren el viu, que era així mateix assats robust. Després d'uns dotze anys es va resoldre a deixar aquell càrrec en el qual no havia pogut realitzar tot el seu pla educatiu. El Ministre d'Instrucció Pública estava en aquella avinentesa implantant la difícil i complicada llei sobre instrucció elemental del 4 de juny de 1911 que reorganitzava damunt bases novelles l'escola del poble, transferint-ne l'administració del municipi al consell provincial d'ensenyament, fora dels caps de partit de la província i d'aquells municipis que haguessin administrat amb fruit i amb consciència l'escola del proletari. El treball a fer era complex, difícil, immens: feien falta homes d'escomesa i de fe, i Lluís Friso, que havia tota la confiança del magisteri, l'autoritat de l'alt càrrec que exercia i les llums d'una cultura filosòfica i pedagògica exquisida, fou nomenat pel Ministre d'aleshores Inspector central de l'ensenyament primari, càrrec que exercí fins al dia de son traspàs, prestant serveis inestimables, principalment en els primers temps de l'aplicació de l'esmentada llei.

La fe que el Friso havia en l'elevació dels proletaris per mitjà de la cultura era profunda, viva, activa. Ella fou la que el va moure, en 1900, a associar la seva meravellosa activitat a la del redactor, llavors que fou iniciada la difícil empresa d'organitzar els mestres elementals italians per tal que fos promoguda en el país una consciència escolàstica i estatuir ordinacions de caràcter didàctic dignes d'una gran nació i que responguessin a l'esperit dels temps.

El Friso, en el període garibaldí — segons que ell deia — de la constitució de la Unió nacional de Mestres tingué el càrrec de secretari caixer. La relació financiera que ell va presentar al primer Congrés de la Unió (Roma, 4 d'abril de 1901) era una prova de la fe laboriosa del qui vol la *Unió* dels mestres italians, venent l'apatia, la desconfiança, la inèrcia, de la majoria. «El treball de gestació d'aquesta *Unió* que avui, amb bons auguris, surt a la llum del bell sol de Roma, començà i prosseguí durant alguns mesos omplint de bell nou d'espesses columnes l'eixida, i, amb força distància, jaquint intactes les de l'ingrés». Així parlava el Friso. Els mestres capiren la seva obra i unànimement l'elegiren Conseller de la Unió. El primer estatut i el primer Reglament que donaren als mestres d'Itàlia cohesió, orientació i estima per damunt tota idea de partit, havien estat parats del redactor en constant i cordial col·laboració amb el Friso a l'estiu del 1900 a les selves de Montagna (Sondrio). Havien la ferma i profunda convicció que les primeres directrius impreses a la Unió assenyalaven els millors viarany del deure, i de la utilitat als Mestres i a l'escola del poble italià. «Ni servents ni rebels» i «Per a fer-se valer, cal valer» eren els principis que ben sovint remenbraven als mestres els primers dirigents de la Unió els quals hagueren, així mateix, aquest criteri polític: servir l'organització allunyada de qüestions de partit (ensenyament religiós, adhesió a partits polítics) que poguessin descompartir els mestres. La *Unió* havia de servir-se autònoma i haver constants i actives relacions amb les organitzacions proletàries. «La Presidència fa avinent a les Seccions i als socis que per assolir el millorament de les condicions econòmiques serveix més aviat que altra cosa, fer entrar a la consciència popular la fretura i urgència de tal millorament, car l'escola elemental és per damunt tot un interès del treballador i a aquell

cal que hom demani força i socors ; per això és necessari no cansar-se, ni deixar ni menys interrompre els treballs de propaganda a favor de l'escola en mig dels treballadors» (Circular del 1 nov. 1903). I vivament «exhorta, excita a les Seccions a pendre curosos acords amb les societats obres de tota color política, amb les Cambres de treball, amb les Federacions nacionals d'Arts i Oficis per tal de promoure per mitjà dels comicis, de la impremta, de conferències, de manifestos i obrint escoles nocturnes i per als dies de festa aquell treball de penetració de la consciència escolar en els obrers i en els pagesos que fou resolta en el Congrés de Nàpols» (24-27 setembre 1903).

Tal fou la idea central desenrotllada pel redactor al Congrés de Nàpols i prosseguida després amb major vigoria que no pas sort : aquest fou el propòsit i el sentiment que animaren l'activitat del professor Friso durant tota la seva vida. L'analfabetisme, la insuficiència de l'escola elemental, la pobresa de la cultura popular, poden portar a Itàlia tristos dies. I el Friso tot temps es va escarrassar per tal que aquest convenciment seu i dels seus amics esdevingués general, es traduís en actes, produís fruits de benaurança econòmica, política i moral en el nostre país. Ell, sacrificant-se, prenia part a tots els Congressos on s'escatia el problema dels problemes de la novella Itàlia i llavors que per comptes d'idees clares i precises, de propòsits desinteressats, de voluntat de treballar seriosament, sense soroll i segons fins, trobava conceptes vagues i indeterminats, voler oscillant, cobejances de parlar, més que no pas de treballar, exaltació retòrica, se'n tornava desanimat i consirós i es retirava a meditar, a fer el treball propi del seu càrrec i a escriure.

El seu estudi : *Tres felïços experiments de curs popular* publicat a la *Revista de pedagogia* del desembre de 1916 ; l'altre de la *Casa de la Cultura popular a Como*, que fou la

darrera expressió de la seva ànima per aquesta gran idea, la qual pot fer esdevenir pròspera, forta, feliç i sortosa la Itàlia, i altres treballs encara espargits per revistes i inserits en el força llegit diari *Il Secolo* de Milà, representen les directrius més sinceres i els afectes més vius i profunds del nostre amic, l'amor del qual envers la Pàtria fou, ben cert, gran i ben dirigit. Era ell feliç llavors que hom el demanava per a contribuir amb son treball o bé amb son consell al progrés de l'escola popular i fou per a ell un gran conhort que el Ministre Berenini hagués en aquests darrers mesos, utilitzat la seva activitat, el seu enginy, la seva singular competència per parar una solució al gran problema de la escola popular. L'admiració que en el seu últim escrit sobre l'Institut Carducci de Como, que és alhora el seu testament pedagògic i polític, tributa al senyor Musa de Como el qual, segons ell, representa el tipus ideal de l'educador del poble, l'imperialista de l'escola segons que ell l'anomenava, expressa la íntima fretura de son esperit de trobar en totes les persones que havien suficiència i poder xardorosos zeladors i verificadors de la idea que li absorbia el pensament, el sentiment, la voluntat. Jo sempre em recordo amb quant d'entusiasme se'm va oferir com a col·laborador a fundar, organitzar, coordinar la Unió dels mestres d'Itàlia i amb quanta joia va acceptar el modest càrrec de secretari-caixer que havia de cobrar els deu cèntims de cada soci i contestar milers i milers de cartes. I amb quant de zel ell perseverava en l'humil i noble treball! És difícil trobar terra italiana, on del 1910 al 1911 no arribés una lletra seva, d'exhortació, de consell, de lloança. Tenia la paraula fàcil, clara, colorada, persuasiva, els mestres l'escoltaven, el seguien, l'amaven, veuen en ell l'amic bo, modest i lleial.

I quan li semblava que els afers de la instrucció popular i de la pàtria no anaven prou bé, en tenia pena com si això to-

qués l'esdevenidor i la pau de la seva família a la qual ell era profundament junyit.

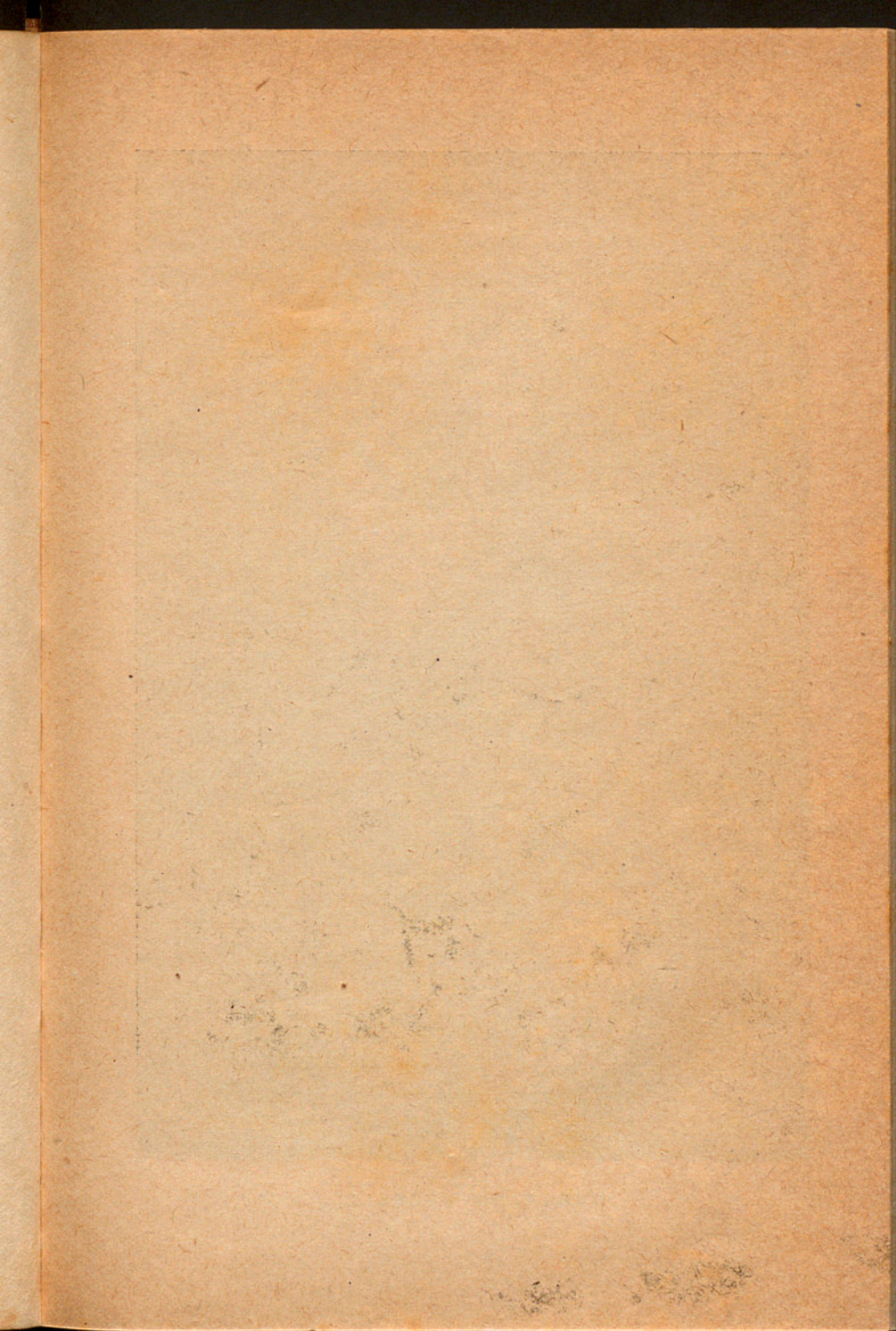
L'ESCRITOR

No va pas escriure gaire: va preferir ensenyar i obrar. Per tal, les seves primeres publicacions són conferències. *L'esdevenidor de la beutat* (1887): *Apòstates i Apòstols* (1888): *Els Consols humanals* (1891): *L'esdevenidor de la beutat* (1891): *El pròleg de la vida* (1893).

Deixeble de l'Ardigo a la Universitat de Pàdua, el seu pensament filosòfic fou tot temps orientat vers el mestre del positivisme italià, i encontinent després de rebre el doctorat, va publicar a la *Rivista di filosofia scientifica*, d'Enric Morvelli, un estudi sobre el sistema del filòsof de Màntua que és una de les millors exposicions i interpretacions que jo mai hagi llegit. Aquesta seva predilecció pel positivisme es revela fins en el seu més gros estudi *Filosofia Moral* (1.ª edic. Milà-Hoepli 1893, pàg. 336) que no és pas, com sembla que ho fa pensar el títol, un manual d'ètica sinó una història de les idees morals per als joves. «De quin misteriós origen, a través de quantes miríades de cervells arribà a mi aquell sentiment que xarbotava el meu cor? La història és solidaritat: els segles són lligats de vincles morals estretíssims i es comuniquen l'un a l'altre la vida i el pensament així com les ones de l'Oceà el moviment. Cadascú de nosaltres és una colònia de sentiments i de pensaments: i cada un d'aquests és nascut un dia, més o menys antic, va viure, va créixer, es propagà, esdevingué part de l'atmosfera moral del poble, de la civilització a la qual pertanyeren i nosaltres, vivint, l'havem respirat i assimilat. Ha esdevingut nostre, més que nostre, part de nosaltres, i per això som solidaris amb la totalitat de la història.

Refer la història de les idees morals, delinear aquell primer fons de sentiments amb els quals els pobles més antics es presenten al lindar de la història, anotar les transmutacions que en ella feren les diverses edats, recercar-ne les raons, suspesar la part que hi tingueren els grans homes, ressuscitar aquelles lluites fecundes i força vegades tràgiques per mitjà de les quals una novella idea penetrà en el clos de les idees antigues, en sacsagueja el conglomerat, en transmuda l'orde; no és, doncs, fer només treball d'erudició arqueològica, és revelar la consciència a ella mateixa i donar més llarga extensió a la vida, eixamplar-ne l'aparent effmer en el tarannà eternal dels segles».

El Friso amb aquest volum s'havia proposat de fer obra només històrica i objectiva i es va abstenir, de propòsit, de tota mena de crítica, car la crítica — deia ell — és contrafer la història. Però la crítica, ço és a saber, el suspesament personal de l'autor, sobreïx de totes les parts del llibre, en la selecció del material, en la disposició, en l'extensió. N'hi ha prou amb observar en el capítol de la història de la filosofia moral a Itàlia, des de Joan B. Vico fins al 1893, la part preponderant que ell va dedicar als positivistes (Aristides Gabelli, Robert Ardigò, Andreu Augiulli) i al novell dret penal italià (Cèsar Lombroso, Enric Ferri, Felip Turati) per veure de seguida l'orientació del seu pensament. I n'hi ha prou llegint la conclusió del llibre a la qual ell va arribar en 1893 per dir que, fins a la història, el Friso cercava l'interès moral, actual, viu i seriós del nostre país. Heu's-la aquí: «Tot just Itàlia ha tingut vint anys de vida tranquila i reposada i ja les energies del seu pensament no han deixat pedra per moure en cap esfera del saber: essent la última d'arribar en el moviment intel·lectual, ha sabut aviat ocupar un dels primers llocs. Ataleuada en refer la seva política, social i econòmica, ha consagrat part de ses més belles forces

BERTRAND RUSSELL

a la ciència, afirmant-se en ella amb caràcter propi i fisonomia nacional. Malgrat de veure's encara obligada a vetllar per la seva existència contra interns i externs enemics, cap de les grans qüestions científiques han estat indiferents als seus pensadors que ja han sabut traçar a l'Estat els seus deures davant l'educació nacional, han esclarit definitivament la qüestió de la justícia i de la ciència en el dret penal, proposen mitjans per alleujar els sofriments socials i ofereixen a tothom un sistema de moral en el qual el sentiment íntim i la veritat científica es donen la mà en raonada i afectuosa harmonia. Heu's aquí el que Itàlia ha fet en vint anys: és somrient promesa per a l'esdevenidor».

LLUÍS CREDARO

Roma, 2-II-1919.

LA FILOSOFIA DE BERTRAND RUSSELL

NAT l'any 1872, esdevé *Fellow* del Col·legi de la Trinitat de Cambridge en 1895. En 1896 publica el llibre titulat *La Democràcia Social alemanya*; en 1897 l'*Assaig sobre els fonaments de la Geometria*; en 1900 el llibre clàssic, que porta per títol *Exposició crítica de la Filosofia de Leibniz*, magistral examen de l'obra de Leibniz, en el qual es posen a contribució una sèrie de documents publicats per primera vegada en la segona meitat del segle XIX, i que no havien estat utilitzats abans d'aquesta obra. Aquests documents que es refereixen principalment a problemes de Lògica matemà-

tica per la qual tanta passió havia sentit, com és sabut, Leibniz, permeten d'organitzar tot el sistema leibnizià entorn d'un conjunt de proposicions de les quals les antigues exposicions de Leibniz no havien tingut coneixement o havien tingut un coneixement parcial. Aquesta exposició no es limita però a això, sinó que superant l'objectiu purament històric, examina a cada pas críticament la valor de les tesis leibnizianes tant en relació unes amb altres, examinant les contradiccions que es manifesten entre elles, com en la valor mateixa de les raons que fan possible en general llur manteniment. De manera que aquest llibre té tant almenys d'original i personal com d'exposició històrica.

En 1903 publica el llibre *Principis de les Matemàtiques* en el qual, a part de la gran contribució personal que a la Logística dóna principalment afegint tota la teoria de les relacions, una part de la Lògica matemàtica de la qual els estudis anteriors sobre aquests problemes no se n'havien ocupat, organitza els resultats dels logisticians anteriors fins a convertir la Lògica matemàtica en un cos de doctrina amb totes les característiques d'una disciplina científica. En 1910 és encarregat d'un curs sobre els *Principis de les Matemàtiques* al *Trinity College*, a Cambridge, i al mateix temps comença una nova més ampla elaboració de l'obra esmentada darrerament en la titulada *Principia Mathematica* publicada en col·laboració amb un altre eminent home de ciència: el doctor A. N. Whitehead. Aquesta obra que ha de constar de quatre volums, porta publicats els tres primers i esdevindrà segurament una obra verament clàssica en la Filosofia i en la Matemàtica. En 1912 publica un volum de caràcter popular en què exposa les tesis i els mètodes fonamentals que ell aplica a certs problemes de la Filosofia. Es titula aquesta obra *Els problemes de la Filosofia*, i la seva aparició provoca mantes discussions. La revista *Mind*, la clàssica

revista de filosofia anglesa en què es reflecteix exactament sempre, el pensament anglès entorn dels problemes filosòfics, rebé i publicà no menys que cinc o sis articles i notes crítiques de diversos col·laboradors, situant-se entorn dels problemes filosòfics tractats pel llibre esmentat. Prova evident de l'alt interès amb què es rebia la seva aparició. En 1914 publica el llibre *El nostre coneixement del món exterior, camp d'aplicació del mètode científic en Filosofia*, vuit conferències donades a Boston, d'una gran valor en l'evolució del pensament de Russell a causa de diferir en alt grau en alguns punts de *Els Problemes de la Filosofia*. En esclatar la guerra la seva posició és francament pacifista. En 1915 escriu dos llibres suscitats pels esdeveniments de la guerra: *Justícia en temps de guerra* i *La Política de l'Entente*. En aquest mateix any és honorat amb la medalla d'or «Nicholas Murray Butler» per la Universitat de New York. En 1916, insistint sobre temes suscitats per la guerra, publica el llibre *Principis de Reconstrucció social* en el qual sustenta el criteri que l'obra a fer és desenrotllar certs impulsos immanents en l'home, creadors i no egoistes, que es manifesten parcialment en institucions com l'Educació, el Matrimoni i la Religió en oposició a altres impulsos de caràcter egoista manifestació dels quals són l'Estat, la Guerra i la Propietat.

En 1918 publicà *Camins cap a la Llibertat*, examen de les tesis del socialisme, anarquisme i sindicalisme històricament i segons sa valor per a la reconstrucció futura; *Misticisme i Lògica*, col·lecció aquest darrer llibre d'una sèrie d'assaigs de caràcter popular alguns, fonamentals i de caràcter tècnic d'altres. Finalment, el darrer llibre de Russell, que porta data 1919, és una *Introducció a la Filosofia Matemàtica*, obra composta a la presó, destinada a posar a l'abast del públic no acostumat a les tecnicalitats ni als simbolismes,

els resultats de la Lògica Matemàtica, veritable obra mestra en el seu gènere.

La seva posició pacifista mantinguda des del començ de la guerra li ha valgut en 1916 ésser multat amb cent lliures esterlines i exclòs de l'Universitat de Cambridge a causa d'un pamflet pacifista; en 1918 ésser sentenciat a sis mesos de presó per una publicació igualment pacifista. No ens és possible a causa de la insuficiència d'elements de judici prendre una posició entorn d'aquests fets tan delicats, però sigui'ns permès fer observar la gravetat d'un allunyament de l'ensenyament universitari d'un professor de gran prestigi i competència imposat per raons purament polítiques. El fet és prou greu per l'autonomia de l'ensenyament i de la difusió de la ciència, perquè calgui tenir-lo present.

En tractar de l'obra de Bertrand Russell cal abandonar la idea sovint mantinguda per molts que un filòsof és l'autor d'un sistema de filosofia. Per aquests la Història de la filosofia és una sèrie successiva de construccions personals dels filòsofs en les quals es manifesta el geni de cada un. Un sistema de filosofia és un conjunt de tesis fonamentals lligades amb més o menys habilitat unes amb altres. La valor de l'obra construïda així no està en la veritat de les tesis mantingudes sinó en l'originalitat i *profunditat* del conjunt de relacions que les mantenen.

Un sistema de Filosofia ha de prendre una posició en relació amb cada una de les següents alternatives, en les quals la vaguetat i la imprecisió són essencials: Idealisme-Realisme; Espiritualisme-Materialisme; Determinisme-Indeterminisme; Empirisme-Racionalisme; Materialisme-Vitalisme - Animisme; Psicologisme - Logicisme i avui ja Indi-

vidualisme- Socialisme ; Materialisme històric-Idealisme, etc. Prenent una tesi de cada una d'aquestes alternatives i relacionant cada una d'elles amb les altres fins a constituir un organisme, podem crear el sistema «com una Minerva adulta i armada que es desprèn del cap d'un geni creador — per amb el temps anar a raure al costat de les altres Minerves, conservades curosament en els silenciosos Museus de la Història» (1). La valor del sistema així constituït no està tant en la veritat de cada una de les tesis en relació als problemes proposats com en la coherència lògica, l'harmonia estètica o la valor moral del conjunt. Cal dir que aquesta concepció, pròpia només de les èpoques de decadència, no pot aplicar-se a les èpoques brillants de la filosofia. Però la història de les èpoques de decadència sovint aplica a totes les èpoques el criteri dels sistemes. I com la història de la filosofia es cultiva sobretot en les èpoques de decadència, la lectura de treballs d'història ens avesa poc a poc a considerar la filosofia, emprant una frase de Kant, com una vasta «anarquia de sistemes».

Un progrés en aquesta concepció comparable al progrés científic és impossible; tot sistema reposa en «punts de vista», en «opinions», en «parers», en «assumpcions prèvies»; sistemes contraris poden coexistir perquè no hi ha un problema davant del qual es situïn, sinó un problema interior en cada un d'ells, d'harmonia entre diverses tesis més o menys justificadament triades. Certs moments de la Història de la Filosofia han estat caracteritzats per una crítica severa d'aquesta concepció. Un dels moments més interessants fou en el segon terç del segle passat quan després de la fallida del grans sistemes post-kantians l'exigència de un tracta-

(1) Edmund Husserl. *Die Philosophie als strenge Wissenschaft*, AOFOC Vol. I, pág. 291.

ment científic dels problemes filosòfics es manifestà enèrgicament. Malauradament aquesta reacció, possiblement tan fructífera, fracassà. La causa d'aquest fracàs cal cercar-la en el fet que s'interpretà l'exigència de tractar científicament els problemes, abandonant la concepció dels antics sistemes de solucions improvisades, com la necessitat de constituir un sistema de la ciència mateixa. Això és el que representa en rigor la filosofia positiva.

La pretensió mateixa de resoldre tots els problemes, de satisfer totes les aspiracions, que els sistemes de filosofia tenien, tingué també el positivisme. Tots els resultats obtinguts en una data determinada per la ciència convenientment organitzats, millor potser simplement seriatos, resolien tots els problemes. L'afirmació inaudita de que la ciència havia trobat resultats per tots els problemes formava la base d'aquest sistema. I el fracàs d'aquesta concepció comportà en temps recents la concepció historicista, semiescèptica, mantinguda en temps moderns molt enèrgicament, (Dilthey, Eucken) que tots els sistemes tenen una valor de veritat corresponent a la relació amb l'època en què han estat formulats, són condicionats per l'estat i els ideals de la collectivitat temporal que els ha donat naixença. Així de l'afirmació que els problemes de la filosofia havien ja estat resolts per la ciència havem vingut a parar per reacció en que els problemes de la filosofia no tenen tractament científic, sinó que es formulen i es resolen en sistemes condicionats pel temps de la seva aparició. Contra aquestes concepcions es demana avui enèrgicament el tractament científic dels problemes de la filosofia.

Els problemes de la filosofia corresponen a un domini que no coincideix amb el de la ciència; per tant aquesta no els pot resoldre; contràriament a l'afirmació del positivisme. Però és amb criteri científic, amb mètodes que permetin

el progrés de la filosofia com a ciència que cal atacar-los, i no amb l'antic interès sistemàtic, que condicionava la solució d'un problema, no al conjunt de dades que permetien de plantejar-lo integralment, sinó a la seva harmonia amb un conjunt d'altres solucions.

En Bertrand Russell l'interès sistemàtic desapareix per a fer lloc a l'interès purament científic d'examinar els problemes i donar-los solucions no subordinades a altres proposicions del pensament de l'autor sinó a les condicions dades. No tots els problemes que constitueixen el camp de la filosofia són tractats en Russell. En *Problemes de la Filosofia* diu l'autor que no s'ha cregut obligat a tractar altres problemes de la filosofia que aquells on era possible dir quelcom de positiu i constructiu. Aquesta limitació voluntària, tan contrària a la clàssica actitud del filòsof sistemàtic que no sols s'ha de plantejar tots els problemes, sinó que els ha de resoldre, mostra ben bé el caràcter peculiar d'aquesta filosofia. Les característiques d'ella completen el que aquesta tesi insinua: plantejament precís dels problemes, solucions excates amb criteris purament científics (no com en altres filòsofs amb criteris morals o estètics), esforç per eliminar tots els elements que s'introdueixen subreptíciament en un problema i poden tornar-lo obscur (exemple: la crítica de la concepció del *progrés* en l'evolució feta en diversos llocs) (1); renúncia a les solucions discutibles o incompletes. Estem, repetim, no davant d'un sistema sinó davant d'un esforç per plantejar clarament i resoldre alguns problemes. Per tant el que importa davant d'aquesta obra és no tant l'actitud del filòsof davant dels problemes com els problemes mateixos i les seves solucions. Això és en definitiva el que comporta

(1) *Mysticism & Logic*. 21. i seg.; *Scientific Meth. in Philosophy* en el mateix llibre, pàgs. 105 i seg.

allò que per a seguir una tradició existent en filosofia anomenariem l'«actitud» científica.

Aquesta «actitud» científica comporta: 1) la determinació d'una sèrie de problemes i 2) la fixació d'un mètode per a resoldre'ls. Observi's que aquesta posició exclou l'acceptació d'un resultat de la ciència com a base de la filosofia. Russell fa una crítica d'algunes incorporacions a la filosofia dels resultats de la ciència (1), per exemple l'admissió que certs filòsofs fan com a fet bàsic, de la teoria de l'evolució. La teoria de l'evolució, per ella sola, no indica sinó les lleis per les quals es regeixen una petita part de la realitat: els éssers vius. Els filòsofs evolucionistes generalitzen aquesta teoria (que ja és ella mateixa una generalització d'un cert nombre de fets observats) i erigeixen l'evolució en llei bàsica de tota la realitat. Però encara, moguts per interessos morals, per nobles, però aquí innecessàries, aspiracions íntimes, declaren que l'evolució es desenrotlla en un sentit progressiu, que l'evolució és un *progrés*. «La vida orgànica, ens diuen, ha evolucionat gradualment des del protozoari fins al filòsof, i aquesta evolució, ens asseguren, és indubtablement un avenç. Malauradament és el filòsof, no el protozoari, qui ens ho assegura, i no podem tenir cap seguretat que l'espectador imparcial estigui d'acord amb l'assumpció interessada del filòsof» (2). En descobrir-se la comunicació entre les espècies, l'home es sentí rebaixat de la seva proximitat al simi, però trobà la manera d'afirmar de nou sa valor, inventant la teoria de l'evolució (3). L'home, és cert, descendeix del simi, però del simi a l'home dins la teoria de l'evolució hi ha un *progrés*. «Així l'evolucionisme consta de dues parts: una no

(1) *Scientific Method in Philosophy en Mysticism & Logic*; pàg. 97 i seg.

(2) *Mysticism and Logic* (pàg. 106).

(3) *Mysticism and Logic* (pàg. 23).

filosòfica sinó només una precipitada generalització d'un gènere que les ciències especials poden d'aquí endavant confirmar o refutar; l'altra no científica (l'element *progrés*) sinó un simple dogma, indemostrat, pertanyent a la filosofia per la matèria sobre la qual versa, però de cap manera deduïble dels fets en què l'evolució es basa» (1). Altrament el caràcter de generalitat que tenen els fets que la filosofia accepta de la ciència, els fan més discutibles. La filosofia, en efecte, ha pres sempre de les ciències les lleis més generals, però aquestes són precisament les que menys garantia tenen de correspondre exactament a la realitat. Així el principi de la conservació de l'energia acceptat per Spencer, per exemple, com un dogma sense el qual no hi ha ni possibilitat d'una física, havem vist com fracassava, i una física es constituïa que podia prescindir d'ell. En definitiva, doncs, no és ja científica una filosofia, ni mereix cap garantia, perquè accepti tal o tal resultat de la ciència. Són més aviat els mètodes, certs mètodes que usa també la ciència, qui deuen fer-la esdevenir tal. Quins són, doncs, els problemes i els mètodes que deuen constituir la filosofia? Les ciències s'ocupen cada una d'una secció de la realitat, però hi han proposicions que no són objecte de cap ciència i que són vàlides per tots els objectes reals i igualment per qualsevol altre orde d'objectes que pogués constituir la realitat en lloc dels actuals. Per exemple, la proposició «si *a* és *b* i *b* és *c*, *a* és *c*» és vàlida pel món actual i per qualsevol altre món que no fos aquest. D'aquestes proposicions està composta la filosofia. Les característiques d'una proposició filosòfica que la diferencien d'una proposició científica, són, doncs, les dues següents: 1) és *general*; en el sentit d'ésser aplicable a totes i a cada una de les coses actuals i possibles. Aquí cal fer observar que

(1) *Our knowledge of the External World* (pàg. 16).

per a Russell és signe d'una concepció anticientífica l'entendre el món com unitat. Les proposicions esmentades s'apliquen a totes les coses, però de cap manera s'ha d'interpretar això com si en cap sentit les coses formessin una totalitat sinó sempre en el sentit que són aplicables a *cada una* de les coses. Ell afirma que el seu punt de vista pot ésser qualificat de pluralisme absolut, i d'atomisme lògic, en el sentit el primer que mentre per una banda s'afirma que hi ha una pluralitat de coses, per altra banda es nega que aquesta pluralitat formi un tot compost d'aquestes coses i el segon que les proposicions lògiques s'ocupen de *totes* les coses distributivament i no collectivament; 2) és *a priori* en el sentit que no pot ésser provada ni disprovada per l'experiència. Russell resumeix aquestes dues característiques en la següent proposició: *la filosofia és la ciència del possible*. La filosofia, segons el que havem dit, doncs, coincideix amb la Lògica.

El mètode que s'aplica a aquest orde de problemes és el mètode matemàtic que es caracteritza per Russell per ésser essencialment analític. La concepció de la matemàtica com un coneixement sintètic, concepció derivada, com és sabut, en gran part, de Kant, ha estat enèrgicament combatuda per Russell, que ha procurat constantment banir de la matemàtica tot element no explicable analíticament. Així Russell ha discutit la concepció de l'espai i el temps com a intuïció *a priori*, de Kant, la tesi de Poincaré contra la possibilitat de reducció a elements analítics del principi d'inducció completa i en general totes aquelles proposicions en les quals s'afirmava com un fet l'existència d'aquesta regió obscura que formen els judicis sintètics *a priori*, reduint-los en cada cas bé a judicis sintètics però *a posteriori*, és a dir, empírics, bé a judicis *a priori* però llavors analítics.

La filosofia és, doncs, la ciència del possible. Dues esferes de coneixement, doncs : la que correspon a l'actualitat i la que correspon a la possibilitat. Ara bé, l'actual és el percebut pels sentits. El que jo percebo pels sentits és indubtablement existent : hom pot discutir la seva existència un cop no percebut, però que en el moment que jo el percebo és existent ; d'això no hi pot haver-hi dubte. Per tant el problema de que els sentits ens ofereixin quelcom de purament aparent no té cap significació. Això que s'anomenen il·lusions dels sentits no té cap sentit. «Els objectes dels sentits, diu enèrgicament Russell, fins quan es donen en els somnis, són els objectes més indubtablement reals que nosaltres coneixem». De l'actual, doncs, ens n'informen els sentits, d'una manera inapel·lable. La Lògica no explica aquesta actualitat per tal com s'aplica no sols al món actual sinó a tots els mons possibles. La ciència no és altra cosa que una interpretació de les dades empíriques per la qual hom construeix una sèrie d'hipòtesis la única valor de les quals és la seva verificació empírica. Per lluny que una hipòtesi vagi de les dades empíriques la única valor que té és que ens permet calcular l'aparició d'un fet empíric. Noti's bé la distinció absoluta que es fa aquí entre el món dels sentits que no pot ser en cap cas declarat «aparent» i el món de les lleis lògiques que no expliquen el món per tal com són tan aplicables a ell com a qualsevol altre entre els possibles.

Voldríem, ara, assenyalar el contrast entre aquesta manera de posar el problema i la que creiem clàssica de la ciència i de la filosofia.

En la filosofia de Plató és sabut (1) que els objectes de coneixement es divideixen en dos gèneres : el dels objectes sensibles i el dels objectes intelligibles. (᾽Ορατὸν γένος i Νοητὸν

(1) *Republica*, VI.

γενοϛ). Que els primers tenen dos graus : les aparences, com la reflexió d'un objecte davant d'un mirall en l'aigua, i els objectes sensibles com, per exemple, l'objecte mateix que es reflecteix damunt d'una superfície reflectant. I els segons tenen igualment dos graus : els objectes matemàtics i les idees.

La forma de coneixement dels primers, ço és dels objectes sensibles és la *αἰσθησις*, la forma de coneixement dels segons, ço és dels objectes intelligibles es la *νοησις*. Plató diu que l'objecte sensible és a l'objecte intelligible, allò que la reflexió d'un objecte en una superfície reflectant és a l'objecte mateix. Kant per tractar aquest problema ens donà una fórmula preciosa continguda virtualment en Plató. És aquella que sovinteja tant en ell : *Com és possible...*? Així aplicant aquesta fórmula a aquella escala d'objectes, davant d'una aparença com la reflexió abans citada d'un objecte sobre una superfície o més característicament el cas d'aparèixer com torçat un bastó ficat dintre de l'aigua, nosaltres ens preguntarem : *Com és possible aquesta aparença?* I la resposta serà la «posició» de l'objecte sensible. I preguntarem encara : *Com és possible l'objecte sensible?* I la resposta serà gràcies a una sèrie d'objectes intelligibles, les lleis físico-matemàtiques, que s'apliquen a la realitat. Aquestes són en rigor els postulats de la Física : en ella s'expliquen les aparences sensibles, per exemple aquesta petita tallada de meló que veig al cel per objectes sensibles, la lluna, i la lluna mateixa, com els altres cossos, per una sèrie de relacions que van cada cop més tenint forma matemàtica. Així la tallada de meló (aparença) és possible gràcies a la lluna (objecte sensible) i l'objecte sensible va essent cada vegada més condicionat per relacions matemàtiques (objectes intelligibles), podem dir que és possible gràcies a les relacions matemàtiques. Kant, aquest punt el compregué absolutament i establí com a objecte del coneixement filosò-

fic no allò que és absolutament vàlid per tots els mons possibles, sinó allò que fa possible la ciència. La ciència investiga com és possible la realitat sensible, i la filosofia examina com és possible la ciència. Així l'absolutament actual i l'absolutament vàlid per tots els mons possibles no existeix aquí. El món dels sentits està condicionat pels objectes sensibles i per les relacions matemàtiques que condicionen aquests (*δοξα αληθης μετα λογου*). No hi ha cap sentit en què les aparences tinguin d'ésser més reals que els fets que les condicionen; per tant aquella absoluta realitat irrefutable atribuïda a les dades sensibles, vacilla. Però és que fins la noció mateixa d'actualitat es debilita aquí perquè si les lleis físiques (1) s'han d'acceptar com a reals per tal com la seva realitat que se'ls atribueixi serà tota distinta d'aquella realitat que es pensa que es parli de la realitat dels fets sensibles. Aquella polarització que hom fa dels dos ordes, l'existent, i el lògic, esdevé esborrada aquí, les lleis físiques són lògiques i existents o, millor, no són cap de les dues coses, ni tenen cap relació amb aquests dos termes que en aquest cas esdevenen confusionaris. Un conjunt de proposicions vàlides per tots els mons possibles no ens pot donar tampoc cap mena de coneixements; perquè si hi hagués aquest conjunt de proposicions, fóra real per tal com condicionaria el món actual i aleshores nosaltres ens posaríem el problema de saber com és possible.

I fóra possible per altres raons que ell mateix, per tant ell ja no fóra vàlid per totes les proposicions possibles. La

(1) Sigui observat que no es parla aquí de lleis físiques en el sentit de les lleis de la física actual. La física actual conté errors; la ciència futura demostrarà que no sempre acomplia la condició posada de: com és possible la realitat? Ens referim ara a aquella física ideal que és postulat de la física moderna en la qual s'accepta que es pot resoldre totalment aquella qüestió.

raó que aquest problema no es presenta en Russell és que per ell criteri de realitat ho és únicament la sensació, mentre que per Kant ho és el conjunt de les condicions que la fan possible. Així per Russell no és real direm d'una manera gruixuda sinó allò que es veu i les proposicions de la lògica matemàtica és evident que no es veuen i per Plató o per Kant aquelles condicions que fan possible l'objecte vist, que precisament no es veuen. Tres exemples ens faran comprendre millor la distinció: el tractament de Russell de les nocions d'espai, temps i nombre.

L'espai.—La meua visió actual de la cambra on escric amb els objectes deformats per la perspectiva des del punt de vista on jo la veig, constituint per a mi ço que Russell anomena a *private world*. Aquest món compost únicament de sensacions, on les nostres síntesis acostumades, que ens fan construir objectes físics, deuen ésser rigorosament banides, pertany al gènere d'aquelles coses absolutament indubtables, per a Russell. Aquest món ens ofereix un espai. Tenim, doncs, un espai privat en un món privat. Aquest espai, però, està lluny de l'espai de la física. Res no ens pot fer suposar que aquest espai sigui uniforme i continu com és l'espai de la Física. L'espai de la Física es una construcció. Ara bé: pel filòsof clàssic aquesta construcció fa possible limitar l'espai al retall d'espai que constitueix el lloc on joestic i aquest lloc i les relacions que s'hi estableixen fan possible la perspectiva particular que jo ara experimento. Mentre que en Russell, l'indubtablement real és l'espai de la meua perspectiva privada i l'espai de la física és una construcció hipotètica que no té altra valor que la que li dona la part de perspectiva privada que encara s'hi conserva.

El temps.—Igualment amb el *temps*. El temps pot considerar-se un altre dels elements donats. Per exemple, diu Russell, quan en una novella un dels personatges diu traient-

se un revòlver a un altre : quan hauré comptat fins a 3 engegaré, i diu després lentament 1, 2, 3 és evident que la impressió que l'altre sent del transcórrer un temps és tan directa i immediata com qualsevol sensació visual. El físic explica aquestes sensacions de temps, per un temps uniforme en el qual s'inscriuen els temps privats (1). Russell interpreta el temps uniforme del físic com un complement hipotètic de les dades en el qual res sinó les dades empíriques pot ésser considerat existent.

El nombre. — Russell ha definit el nombre coincidint sense saber-ho amb la definició del matemàtic alemany Frege amb la següent fórmula : El nombre d'una classe és la classe de totes classes que són similars a ella. La multiplicitat d'un conjunt d'objectes (2) és dada ; evidentment tan immediata-ment percebo jo dos objectes com el fet de la seva dualitat. Ara bé : la multiplicitat d'un conjunt només fins a cert nombre arriba a ésser dada. Una multiplicitat de 50.000 objectes, per exemple, no pot ésser dada. Ara bé : si només la cosa dada empíricament és el que té valor de realitat, 500.000 objectes no podrem saber que existeixin. Pot calcular-se evidentment el nombre 500.000, però no és acceptable empíricament, l'existència d'un conjunt tenint aquest nombre.

En canvi en la posició clàssica 2 objectes, quant al nombre no és més que un cas particular de la sèrie dels nombres, i s'explica per ells.

Tenim, doncs, com havem dit, dos ordes de coneixement : la lògica o estudi del que és vàlid per tots els objectes possi-

(1) Deixem a part el problema dels temps locals que en la Física moderna s'ha presentat i que no és probablement en el fons sinó un nou intent per a explicar com és possible el temps de les perspectives privades dirigit en el mateix sentit que els altres.

(2) Igual tesi es troba ja en Cantor.

bles i l'empíric que ens ofereix certs objectes donats immediatament. L'obra de Russell conté investigacions notables en un i altre orde de coneixement.

Sabut és que des de Leibniz ha interessat modernament el tractament matemàtic de la Lògica : donar a la Lògica el mètode rigorós de la matemàtica, introduir en ella el simbolisme matemàtic, etc. En la segona qüestió, el darrer segle i començos del present, els estudis aplicats a aquest problema reberen un gran impuls. D'una banda la introducció d'un sistema de signes per a la Lògica, que constituí un sistema gairebé complet des de la publicació del *Formulari matemàtic* de Peano. D'altra banda una sèrie d'investigacions sobre problemes fonamentals matemàtics en què el problema matemàtic limitava amb el lògic, com el treball de Dedekind sobre *Què son els nombres i què deuen ésser?* ; les dues memòries de Cantor en les quals es fonamenta la teoria dels nombres transfinitos ; l'obra de Frege, *Fonaments de l'Aritmètica*, etc.

Russell es col·loca en aquesta doble línia de pensament.

La seva obra en aquest orde d'investigacions és ja avui veritablement clàssica. En la impossibilitat de donar en línies generals el conjunt d'investigacions, que són la contribució de Russell en aquest orde de coneixements assenyalaré només tres punts notables de la seva obra que són avenços positius en l'estudi de la Lògica matemàtica : 1) la constitució de la teoria de les relacions, 2) la teoria dels tipus, i 3) la significació de la idea de classe.

1) *La constitució de la teoria de les relacions* : entre alguns objectes donats pot existir una relació. Per exemple, entre Joan i Pere pot existir la relació d'amistat ; Joan pot ésser amic de Pere. L'afirmació d'una relació es designa així : $x R y$ i es llegeix : x té la relació R amb y . No és necessari que la relació sigui entre dos termes : pot perfectament existir entre un nombre de termes superior a dos : per

exemple : la gelosia és una relació entre tres termes ; el coneixement d'una relació entre dos termes és una relació entre quatre termes : els dos objectes que estan en aquesta relació, la relació mateixa i l'individu que la coneix. Abans de Russell, més que a la relació s'atenia a la classe dels objectes que determinava. Així la relació $x R y$ pot considerar-se definida com el parell de termes x, y . Però Russell observà que x i y poden estar en altra relació que R i que a son torn la relació R pot existir entre altres termes que no siguin x i y . La relació $x Q y$ no considerant més que el parell d'objectes entre els quals es dona, no és distinta de la relació $x R y$ i en canvi la relació, $v R z$, no considerant es distinta de la relació $x R y$. Per exemple, Jordi pot ésser espòs de Maria, però pot ésser-li demés cosí, per exemple. La classe és la mateixa, però la relació diversa. I en canvi la mateixa relació d'espòs pot existir entre altres termes que no siguin Jordi i Maria. Certs logisticians anteriors, per exemple Peirce i Schröder, per a evitar això operaven amb la relació considerada com la classe de *tots* els objectes que determinava. Per exemple, la relació «ésser espòs» era considerada idèntica a la classe composta de tots els esposos i totes les esposes. Però sigui observat 1) que aquesta mateixa classe pot ésser determinada per una altra relació que no sigui l'«ésser espòs» i 2) que els membres d'aquesta classe no poden estar col·locats arbitràriament sinó en agrupaments particulars i en un orde particular ; per exemple, la classe determinada per la relació «ésser espòs» deu contenir necessàriament els seus elements disposats en agrupaments com x amb y , v amb z , i en els països on impera la poligàmia e amb m , n i o o bé p , q i r amb s ; x amb z , ni y amb x no poden ésser reunits. Ara bé : la classe on existeixen aquests agrupaments subordinats ha d'ésser o bé una classe de classes i aleshores es posa el problema de com se determinen les

classes inferiors, amb totes les dificultats consignades anteriorment en parlar de la possibilitat que una relació es mantingui entre altres termes que no siguin els d'un cas particular de la classe determinada o bé és una classe d'elements i aleshores el fet que entre els elements s'hi estableixin agrupaments particulars la converteixen en una classe d'una índole particular que no pot ésser considerada com les altres. El mètode millor per evitar aquestes dificultats és admetre la irreductibilitat de les relacions a les classes que determinen. El mèrit de Russell ha estat descobrir aquests fets tan senzills i dedicar una gran part de la seva obra a l'estudi de les relacions abstretes de les classes que determinen. Aquest estudi molt vast fóra impossible de resumir aquí. Fem observar només que les relacions formen una part importantíssima per a la definició de les nocions matemàtiques fonamentals: per exemple, la noció de *similaritat* que ens servia per a definir el nombre, és una relació particular estudiada en aquesta part de la Lògica matemàtica.

JOAN CREXELLS

(Seguirà)

POLÍTICA INTERNACIONAL

POLÍTICA INTERNACIONAL

NOTICIARI

Dia 15 de març. — El govern francès denega el passaport cap a Rússia als parlamentaris socialistes. Wilson ratifica la declaració de 25 de gener de crear la Lliga de les Nacions.

Dia 16. — Es reanusen les conferències a Posen. Els ferroviaris francesos manifesten en pro de la jornada de vuit hores.

Dia 17. — El Consell dels aliats fixa els termes del desàrmament alemany. Els Comuns s'ocupen de l'eventual nacionalització dels medis de transport.

Dia 18. — S'obre a Belgrad l'Assemblea nacional serbo-croata-eslovena. Les delegades feministes són oïdes per la comissió de legislació internacional del treball.

Dia 19. — Estudi per a la fixació de fronteres germànico-poloneses pel Consell Suprem dels aliats.

Dia 20. — Els neutres són oïts oficiosament per la Comissió per a la Lliga de les Nacions.

Dia 21. — El govern anglès anuncia que tot perill de vaga de miners i carrilaires és allunyat. Els bolxevics són derrotats a Perm per l'exèrcit siberià.

Dia 22. — Agitació comunista a Hongria. Karolyi dimiteix. Wilson assisteix a la sessió plenària de la Comissió per a la Lliga de les Nacions.

Dia 23. — Triomf de la revolució maximalista.

Dia 24. — Discussió referent a política exterior a la Cambra francesa. Txitzxerine accepta l'aliança demanada per la república hongaresa del Consell. L'ex-emperador Carles fixa sa residència a Suïssa.

Dia 25. — El Consell Suprem dels aliats anuncia que es reduirà a tenir sessions privades de MM. Wilson, Clemenceau, Orlando i Lloyd George, formant l'anomenat Consell dels 4.

Dia 26. — Pichon defineix la política francesa referent a Rússia al Parlamenet. Es publica oficialment la nova constitució prussiana. La Dieta bavaresa proclama la intangibilitat federal d'Alemanya.

Dia 4 d'abril. — Es assabentada Alemanya de la decisió recaiguda en la qüestió de Danzig.

Dia 5. — Els quatre reben el rei de Bèlgica. Anglaterra augmenta l'extensió dels drets femenins en els tribunals i en l'orde civil.

Dia 6. — Proclamació a Munic de la República dels Soviets. Conegudes les decisions que resolen l'afer de Danzig, resulta que es manté el dret de desembarcar a Danzig, però s'admet que Haller pugui emprar altres camins.

Dia 7. — Debat als Comuns sobre els afers de Rússia. Missió especial espanyola a París en relació amb la Constitució de la Lliga de les Nacions.

Dia 8. — Representants de la mineria, la metallúrgia i els transports són cridats a deliberació pel govern anglès. Xina esposa ses desavinences amb el Japó sobre problemes de la pau.

Dia 9. — Odessa és evacuada per les tropes aliades i cau en poder dels exèrcits maximalistes. Revoltes militars a Prússia.

Dia 10. — Vaga en la conca del Sarre. Iugoslàvia es refusa a intervenir en la lluita civil hongaresa.

DEMOCRACIA O DICTADURA DEL PROLETARIAT

PER ventura de quantes qüestions ha obertes en la teoria política l'era present de revolucions la més important per ses conseqüències, i la més candent per sa actualitat és aquesta: En la nostra època de transformació ¿ha finat la fortuna de la democràcia com a forma de govern? Si veiem, d'una banda, que les forces de contenció, les forces tradicionals s'allunyen de la democràcia, imputant-li l'ésser mare de la

incompetència, de la discontinuïtat i de la migradesa en l'acció pública, els atacs més forts contra el govern democràtic, l'assaig positiu de superació de la democràcia i el parlamentarisme, són filles, no de tendències nacionals exclusivistes, o, en qualsevol sentit, conservadores, sinó de la revolució.

Revolució, avui, vol dir socialisme, ço és : substitució del sistema econòmic basat en la propietat privada dels medis de producció, i la llibertat de concurrència i canvi, per altra sistema basat en la propietat colectiva dels medis de producció i la regulació autoritària del procés circulatori. Si aquesta revolució és, o no és, realitzable, ara, en moments de crisi profunda de producció i d'acrescuda demanda, resulta cosa més que dubtosa. Però, realitzable o no, el socialisme és, avui per avui, la fe dels homes d'Europa i aquesta nova fe que la majoria dels ciutadans d'Europa professen, com a viva que és, no voldrà passar-se de les obres. Ja ha començat a accomplir-les i en l'acompliment llur amb gran sorpresa de tots ha llençat per la borda, com llast inútil, les formes de la democràcia. Ço que caracteritza les revolucions triomfants una hora a Baviera, i prou temps per a assajar un govern a Rússia, i a Hongria, és el fet d'haver prescindit de la democràcia, i d'haver anunciat, amb orgull, que el mètode a seguir pera la realització del socialisme era el que anomenaven la *dictadura del proletariat*. A la qual idea és a la que em referia, en començar aquest assaig, dient que la qüestió que avui primava és si la fortuna de les formes democràtiques de govern ha finat o no.

Segurament aquest fet és prou per a caracteritzar una revolució i assenyalar son caràcter social distint de totes les revolucions d'Europa i d'Amèrica durant el passat segle encaminades només a obtenir que fos veritable la constitucionalitat o la democràcia dels codis. Cal remuntar-se a la revo-

lució francesa per a topar-se amb gent igualment decidida a crear un món nou, a prescindir de tota encadenació o continuïtat tradicional, igualment convençuda de l'eficàcia transcendent de llur tasca. La documentació requerida per a fer una apreciació crítica de l'acció dels homes que encarnen el socialisme revolucionari ens fa defecte: entre les lamentacions apassionades dels periodistes occidentals i els elogis no menys interessats d'algun publicista d'esquerra, són rares vegades la veu d'informadors que intenten debades fer-se càrrec cabal, però no poden veure més que parcelles de veritat. Adhuc la premsa anglesa sembla haver perduda en aquesta confusió, aquella objectivitat famosa que li valia ésser variada per damunt dels altres orgues de tot Europa i li dava una influència social ignorada pel periodisme fora de la Gran Bretanya.

Però si ens manca la documentació pràctica, la notícia de resultats, alguna cosa tenim de documentació doctrinal, alguna notícia ens és pervinguda de la fonamentació teòrica de la revolució, i de les formes polítiques específiques, inèdites que la revolució emprava. La supressió de la censura a Alemanya ha inundat aquell mercat de publicacions de propaganda, de polèmica i de crítica. El proselitisme rus, de què hom conta coses prou curioses, ha envaït la llibreria alemanya i ha trobat en la curiositat àvida dels alemanys estimulada per la inquietud que l'esdevenir de la pàtria engendrava, una formidable clientela. Malauradament la censura i el correu de França no ens deixen encara pendre ampli i segur contacte amb aquest fet literari i és només per alguns opuscles que per ci o per lla es filtren a través de les fronteres en las maletes d'un amic que hom ve en coneixença d'alguna espurna de les agitades opinions.

Dos opuscles pervinguts per aquesta via plantegen la qüestió que vull debatre «Dictadura del proletariat o demo-

cràcia». Porta l'un el títol sobri, precís *Dictadura o democràcia* i és signat no menys que per Karl Kantsky. L'altre que es diu *Estat i revolució*, és una traducció alemanya d'un opuscle on assaja de donar base doctrinal a ses mesures polítiques, el dictador de la Rússia roja, Vladimir Mianoff, dit L.yenin. L'extracte dels dits opuscles, llur comparació idèntica faran l'objecte d'aquest assaig.

Però abans d'entrar en el detall dels escriptors és precís emplaçar-los, veure d'on vénen i què representen, adonar-nos de la llur progènie ideològica. Damunt ambdues publicacions plana un nom i de l'un cap a l'altre, corre per les fulles una inspiració: el nom i la inspiració de Marx.

Recordem que la revolució francesa troba una base filosòfica i sobretot crítica en l'utopia rousseauiana, la qual obtingué entre milions d'homes una voga com per ventura cap altra especulació no hagi assolit mai, perquè s'ajustava meravellósament a les necessitats sentimentals del moment, als anhels humanitaris que fatalment excita la primera contemplació del mal. En nom d'una sensibilitat, fina fins a semblar excessiva, en nom de l'amor més general a totes les futures generacions, basant-se en Rousseau, els seus deixebles, homes sensibles plens de la contemplació i la melangia del paisatge, amics de la naturalesa i dels animals, devots de la solitud i la puresa, trobaven una justificació a la seva dictadura fèrria, antihumana, exercida localment en mil petites dictadures municipals.

Un paper semblant al que jugà Rousseau, en els dies de l'Enciclopèdia, ha estat el de Marx els darrers decennis.

Diferència a Marx de Rousseau que l'escriptor alemany aspirava a basar la seva influència no damunt la vaguetat d'un sentiment sinó en el rigor i encadenació de la lògica. Per servei de Marx — és usual de dir — el Socialisme ha passat de l'utopia a la ciència. El mestre de Trier, comp-

tava, com a elements per a realitzar aquesta transformació, amb la seva finura i acuitat de ment, que revelen l'home educat en l'escola de Hegel i que admiren al qui s'acata al *Kapital*, amb algunes troballes tan brillants com ara l'explicació de la gènesi del plus-valor; comptava amb la seva vària i solidíssima erudició, que li ha valgut arreu del món el respecte dels cultes i que li permeté posar definitiu terme a certes gruixudes errades de l'economia, a certes supervivències d'una especulació caducada: el dret natural. Mes a desgrat de l'enorme petjada que assenyala en la història del pensament econòmic i àdhuc jurídic, no en va ha passat de l'aparició del primer volum del *Kapital* una cinquantena d'anys, que ha reduït a no-res gairebé totes les pàgines positives. Amb raó ha pogut escriure Tugan Baranowsky que l'antic socialisme utòpic era en mant aspecte més científic que el marxisme.

Però si Marx intèrpret del fet social, Marx revelador de les tendències immanents al socialisme que glateixen en el si de la societat burgesa, no pot ésser avui pres en compte sinó amb vastes i profundes correccions que el desnaturalitzen, hi ha en ell un altre aspecte, una altra personalitat, l'èxit de la qual ningú no ha discutit mai. És el jueu bandejat que, portat del seu sentiment vivíssim de justícia, assolí d'un recó de la sala de lectura del *British Museum* estant, mercès a ses condicions genials de pamfletista (llenguatge violent de tan expressiu, do de simplificació, vida austeríssima, fe sense falliments), reunir en ses mans tots els fils del moviment obrer. El record d'aquest Marx que en la lluita de classes veia l'estímul i la fórmula del progrés, que acudia amb sa paraula de foc als *communards* de París, als obrers de Nova-York i als anarquistes de Rússia i a tots subministrava mots d'orde, arguments i decisions; del creador de la internacional obrera és el vivent en el culte que li pro-

fessen multituds de tots els països. Ses idees esquematitzades, reduïdes a fórmules sovint inexactes àdhuc en relació amb el mateix pensament marxista, però prou cantelludes per a incrustar-se en tot cervell, han estat el mòbil i el justificant de la majoria de les convulsions proletàries. I avui en plena revolució, és amb els textos de Marx a la mà, que vol justificar sa tasca el reformador, i que els seus enemics la discuteixen. Cada polemista pretén ésser ell, el veritable i autèntic interpretador de la pura doctrina i tradició marxistes. I justament per una ironia del fat, tots en són fora, és a dir són fora de les conclusions marxistes, fora de la ideologia i sistema de Marx encara que servin la seva implacable pugnacitat contra l'organització burgesa; però aquest extrem, el té de comú l'autor de *Das Kapital* amb nombre d'altres escriptors. Sovint — com en aquest cas de la polèmica a l'entorn de dictadura o democràcia — resulta, que pretenen per un igual navegar en aigües marxistes escriptors d'oposada tendència: el probable és que uns i altres s'equivoquin i que el límit de les idees com el de les aigües jurisdiccionals sigui una ratlla ideal.

He asseyalat com fou pretensió de Marx basar en veritats deductivament enllaçades la seva concepció econòmica. No inventar un sistema econòmic més just com abans d'ell havien fet els utopistes, sinó destacar en la realitat els trets reveladors de la tendència al socialisme que el món té. He dit com aquesta tasca volia ésser superior a la de Rousseau que en la fórmula del pacte, no hi veia més que el principi de la primària igualtat de drets entre els homes i bastia, per tant, tota sa reforma i tota sa crítica damunt d'aquesta igualtat, o ço que ve a ésser la mateixa cosa, en un sentiment de justícia.

Marx no en té prou amb aquestes forces espirituals que en diem justícia, sentiment de dignitat, solidaritat i altres.

Ell vol construir el món amb coses materials, no amb conceptes de professors; un sistema social no és la realització d'una idea, sinó la resultant de la manera com hom produeix i consumeix. Si doncs l'anàlisi de les actuals condicions em duu al socialisme, és segur son adveniment i el sistema que haurà bastit no serà subjecte a vagues aspiracions sentimentals de justícia i solidaritat, sinó que resistirà a tot canvi, a tota moda, construït com està damunt de bases sòlides.

I bé, no! El marxisme ha fracassat punt per punt, concepte per concepte; les vaguetats sentimentals, i els discursos dels professors, que diu despectivament l'hereu legítim de Marx, G. Sorel, són més sòlides bases que els fets de la producció per a un sistema general econòmic.

La nostra generació ha assistit al fracàs de les idees capitals del sistema econòmic que bastí en 40 anys de treball assidu el gran escriptor jueu. Una darrera l'altra, les bases d'aquella gran construcció lògica han estat remogudes i desfetes; ni el materialisme històric ni la subtilíssima doctrina del plus-valor resisteixen la crítica, la immensa suma de crítiques que se li han oposat. No debades l'atenció de tots els homes consagrats a una disciplina es fixa sistemàticament durant anys en una fórmula doctrinal. En quant a la formació de l'exèrcit de reserva, la concentració i centralització de capital, el progressiu enfonsament en la misèria dels obrers i la catàstrofe final del règim capitalista, són combatudes, més que per les formes deductives de la lògica, per la contraprova inductiva i estadística. Ja no cal cercar la falta del raonament, el concepte pres en sentits diferents, el defecte lògic; és al final que àdhuc no sabent què oposar a la teoria, no sabent on rau la falta, ens resulta inútil, no adequat a realitat, fals, en un mot, el sistema.

I el mateix Marx se'n va adonar. No s'explica altrament

la confessió tràgica que implica en el terç volum del *Kapital* l'explicació que intenta donar de la transformació del plus-valor en interès i de la taxa o tipus de l'interès, car després d'explicar-nos amb agudíssima especulació la formació dels preus, en un règim de canvis equivalents i de donar-nos així l'origen del plus-valor del qual derivaven totes les conseqüències sociològiques netament marxistes (exèrcit industrial de reserva, concentració i centralització dels capitals, progressiva misèria i catàstrofe final de l'orde capitalista) ve a dir-nos que el tipus desigual de plus-valor es torna tipus igual d'interès en virtut de la competència en el mercat de capitals. Després de mil retortes evolucions tornem a Bastiat o a Say, o Marx deixa que l'Economia es reguli automàticament ella mateixa, i a partir d'ací el que ens diu de les lleis i obstacles que el capitalisme posa a son desenrotllament, és una mena d'escamoteig perquè ja no som en el terreny socialista fins ara trepitjat. Tota comprovació experimental es fa impossible perquè els diversos capitalistes són, en quant hom considera el profit, tots junts com accionistes d'una societat anònima, que copsen ses participacions del producte segons un igual percentatge i així els profits llurs es diferencien segons el volum del capital esmerçat en l'empresa, segons la relativa participació en el conjunt de l'afer, segons la xifra de llurs accions». Només la suma dels preus de producció, en tots els rams coincideix amb la suma dels seus valors i així el total d'interessos percebuts és igual al total de plus-valors, però no cada interès a cada plus-valor. Per això la vertadera limitació del capital és el capital mateix, ja que els mitjans del capitalisme : absoluta, il·limitada expansió de les forces de producció, es contradiu amb son fi, la millor valoració, el màxim rendiment del capital. Si la producció capitalista és històricament la manera de donar impuls a les forces econòmiques, és ensems contradicció cons-

tant entre aquell impuls i les condicions socials per ell mateix requerides. Així també per damunt d'aquesta mena de contradicció saltava Marx a la catàstrofe final, però sense donar cap detall del futur orde socialista.

* * *

«Tot sistema socialista» — diu Tugan Baranowsky — «té tres parts. Una dominant: la part crítica; una que és representació més o menys acurada de la societat futura, i per fi conjectures sobre els medis i vies per a la seva realització. Si aquesta última part no és teòricament la més interessant; en la pràctica, en canvi, ocupa sovint el primer terme. La tan usada divisió del socialisme en utòpic i científic, no cap estendre-la a la part crítica i teòrica dels sistemes socialistes. Els apellats socialistes utòpics en l'esfera de la crítica de la societat capitalista i encara més en la construcció d'un ideal futur, han creat la major part de ço que constitueix avui el socialisme científic. Tot altra cosa s'esdevé en el que fa a la part pràctica. Aquí ha tingut lloc una transformació positiva amb Marx. La política pràctica del socialisme modern està en mant aspecte en contraposició directa amb la tàctica socialista de la primera meitat del segle XIX. En quant es tracta de política pràctica, les pretensions del marxisme a ésser exclusivament científic, comparat amb l'utopisme del socialisme primitiu, tenen una certa justificació».

L'opinió del professor rus és unànimement compartida. Avui ningú (si no és algun marxista fòssil que viu encara en certs recons del socialisme espanyol) no sosté els dogmes de Marx. Kantsky mateix, que passa amb raó pel deixeble més fidel, revela a través dels equilibris de llenguatge i les confusions de pensament que fa per a salvar l'antiga ideologia,

l'escepticisme amb què la mira. Única característica legítima del socialisme modern, és, doncs, la lluita de classes, la conquesta del poder i l'acció coercitiva, en lloc de l'antiga tàctica. Perquè el socialisme anterior a Marx no volia violències. Estimava Saint-Simon que son camí era propaganda, evangelització, fins a convèncer totes les classes de la societat i llavors, fer, en harmonia de tots i amb col·laboració universal la societat socialista i altres més idealistes encara suposaven que un experiment parcial reeixit fóra prou per a convèncer a tots. Intentava Cabet aquest experiment en terres d'Amèrica i aquell gran i simpàtic illús de Fourier espera una hora al dia anys seguits un milionari que li portés els medis requerits. «La faculté de fournir a la société existante la verification de la théorie par l'épreuve locale et la faculté d'entraîner l'humanité a la réalisation universelle du système nouveau, par l'imitation spontanée. Tels sont les caractères généraux et extérieurs auxquels nulle théorie de réforme ou de progrès social en saurait renoncer sans se déclarer elle même absurde, ignorante et immorale ou antisociale... Les gouvernements peuvent dès aujourd'hui confondre publiquement toutes les doctrines subversives et les anéantir sur l'écrasant aveu forcé de leur propre fausseté, de leur propre vacuité... en les sommant de produire leurs prétendues doctrines de réforme sociale... leurs plans d'organisation, susceptibles d'être mis a l'épreuve locale devant la société... La force brutale et révolutionnaire n'a rien a faire en pareille œuvre... Ceci est la tâche de la science... et cette science il faut que elle debute pour produire une bonne organisation de tous les travaux qui s'exécutent dans l'atelier social élémentaire : dans la commune».

És a dir que segons aquest text de Fourier una experiència social reeixit és el bon camí per a la realització de l'orde socialista. No eren altres les idees d'Owen a desgrat

de la seva doble experiència de fabricant afortunadíssim i d'apòstol fracassat en l'empresa de crear una organització econòmica comunista.

«The change from the ignorant, repulsive, unorganised and miserable present to the aulightened, attractive, organised and happy future can never be effected by violence or through feelings of anger, and ill will to any portion of mankind. No; this great revolution in all human affairs can be finally acomplished, only trough the developpement of great fundamnetal truths, declared to the world in the spirit of peace, kindness and charity, and explained with nutiring patinece and perseverance, by those who have been enabled to acquire a practical knowlegde of human nature and so-ciety».

Contra aquesta tendència alça Marx una opinió que ha triomfat. Si el món té immanents tendències al socialisme, no ens cal convèncer la societat burgesa, sinó únicament espisar el procés de la seva ruïna i, fins allí on hom pugui, accelerar-lo. L'instrument per a tal fi és la lluita de classes. Si els socialistes utòpics volien veure en el ric el germà del pobre i que la solidaritat de tots, la voluntat homogènia eren el camí de la reforma («La doctrine de Saint-Simon, ne possede elle même, ne reconnaît pour diriger les hommes d'autre force que celle de la persuasion de la conviction : son but est de construire et non de détruire» així escriuen els propagandistes saintsimonians Bazard i Enfantin) ben aviat Louis Blanc i altre homes de tendència radical inclinats al socialisme, abandonaren en la pràctica aquesta posició. La força de les coses els impedí reduir-se a aquella tasca d'evangelització comunista, encara que servessin el llenguatge de l'harmonia i la fraternitat social. Però la vida és més forta que els discursos, i àdhuc que els propòsits dels polítics i el proletariat de París bolcà la monarquia i exercí, encara que

effimerament, el poder polític. No hi havia en això altra cosa, sinó encerts instintius com abans havien fet, sense tenir rera son moviment cap ideari complet, els Chartistes anglesos.

Donà base de pensament a aquella tàctica obrera necessària i fecunda el «Manifest del partit comunista», la més popular i avui la més vivent de les produccions de Marx; la primera, altrament filla d'un pensament ja emancipat d'escoles i influències. Potser ningú dels que s'interessen pel moviment socialista ignora aquest document; de totes maneres vull recordar-ne els punts capitals, singularment els que més enllaç tenen amb l'objecte d'aquest assaig.

* * *

Els fins del socialisme no es poden obtenir més que per mitjà de la lluita de classes, ja que només el triomf d'aquella classe oprimida damunt la qual pesa tot el sistema capitalista assolirà, emancipant-se la llibertat de totes les altres classes. Demés, el proletariat constitueix l'únic element constantment progressiu, i revolucionari. Revolucionària fou també la tasca de la burgesia destruint les condicions patriarcal o feudal de la vida colectiva, però així mateix extirpà tot lligam i relació entre els homes que no fossin els del mer interès, despullant de son prestigi i reduint-les a la contraprestació d'un salari més alt les funcions de l'home que havia merescut més alt respecte i consideració: el metge, el sacerdot, l'artista, el jurista. A l'ensem ha donat la burgesia un segell d'internacionalitat a tota la vida social, a la producció i al comerç en primer terme, però també de retop a l'art i a la literatura, ha sotmès el camp a la ciutat creant viles immenses i arrabassant a l'estúpida monotonia d'una existència somorta una part important de la civilització. Amb tots

aquests elements, i, encara, la centralització política ha organitzat socialment el treball, ha produït una expansió i una intensificació immenses de totes les capacitats productives. Però tal com el sistema artesà dels gremis i després la manufactura, bo i essent progressos sensibles en relació amb anteriors sistemes productius, finaren per ésser un impediment per a la prosperitat material, igualment succeeix que la burgesia ha posat en marxa forces enormes, i que aquestes forces avui escapen a la influència de qui les desvetllà, com li succeí a l'aprenent de bruixot en la balada goethiana. D'aquí les crisis industrials, l'excés de producció, la predominació excessiva d'una direcció donada en les forces econòmiques. Llavors es trobà la societat burgesa amb massa medis, amb massa indústria i aquests excessos esdevenen una amenaça per la mateixa propietat privada que les engendrà. La burgesia s'esforça a sotmetre per la violència una part de les forces de producció, en dirigir-ne d'altres vers més llunyans mercats: el resultat és preparar per a demà, majors i més intenses crisis.

Però el pitjor és que la burgesia, ultra preparar els instruments de la seva mort, ha preparat també els homes que han de manejar aquests instruments, els proletaris. A més burgesia, ço és més capital, més obrers sense altre medi de vida que vendre son treball, i vendre'l en termes tals que el capital en resulti encara augmentat. D'ací la competència entre obrers, i ajustant-hi el fet d'ésser el treball cada dia menys pesat per l'ús de la màquina el creixent utilitzar forces inferiors: dones i nois. Després de l'explotació del burgès empresari, ve l'explotació del burgès comerciant, propietari de cases, etc., així cauen en l'abisme de la misèria obrera, les classes mitjanes d'altres temps, engruixint la massa de proletaris. Les revoltes del proletariat al començament no van contra la burgesia, més aviat van contra les supervivèn-

cies de l'època pre-burgesa, i menats pels capitalistes, combaten els obrers la monarquia, la propietat territorial privilegiada, els petits burgesos agremiats o bé en la lluita no van precisament contra la burgesia sinó contra les línies i mitjans de la burgesia, contra el capital, contra les màquines que fan braços sobrers, contra la disciplina de la fàbrica.

Però, a mesura que la xifra de proletaris augmenta, prenen consciència de classe i la lluita amb la burgesia es fa una lluita de classe. No triomfa més que efímerament, però les seves unions són cada cop més durables i consistents, allicionades per les personalitats burgeses que la competència econòmica llença a les files proletàries, i sovint per les aliances polítiques que pacten a estones proletaris i burgesos, en interès comú, sovint contra burgesos d'altres països.

De totes les classes que lluiten amb la burgesia la única verament revolucionària és el proletariat. Les altres s'esborren davant la gran indústria que justament dóna origen com a conseqüència natural i indeclinable a la formació del proletariat. Les altres classes, la classe mitjana i la dels desarrellats (Marx els diu proletaris esparracats *Lumpenproletariat*) són fàcilment manejables en sentit conservador o es mouen per la pròpia riquesa. No així els proletaris: si res no els pertany, no han de salvar res personal, han de destruir tots els privilegis egoistes.

«Tots els moviments socials realitzats fins avui eren obra de minories o anaven en profit de minories. El moviment del proletariat és, al contrari, moviment espontani de la immensa majoria en benefici de la immensa majoria. Quan el proletariat que és la capa jussana de la societat burgesa, s'ajexqui, totes les actuals classes sobiranes seran forçosament i inevitablement destruïdes per aquet alçament».

Però, encara que tota societat sigui un instrument d'opressió d'una classe per l'altra, aquesta opressió té un límit.

El súbdit feudal podia d'una manera o altra esdevenir burgès de la vila, igual com el burgès. Amb la manufactura es féu, a desgrat del dret feudal, capitalista. Només la burgesia, empitjora forçadament la condició de la classe oprimida, cavant així son propi fossar, que res no acusa tant sa impotència, com la unió entre proletaris que produeix, bo i volent-la evitar.

Dintre el proletariat hi ha els comunistes, partit de classe, que sap el que vol. *El fi immediat dels comunistes és el mateix que tots els altres partits proletaris: constitució del proletariat en classe, destrucció de la dominació burgesa, conquesta del poder polític pel proletariat.*

A aquests paràgrafs essencials extractats o transcrits segueixen en el «Manifest» unes quantes pàgines de polèmica que tenen un interès purament històric i que avui, setanta anys després de la publicació del manifest, interessen mitjanament. Més original és el capítol 3 del manifest en què Marx recorda l'absència de la noció lluita de classes en el socialisme utòpic, amb paràgrafs que coincideixen amb el dit en pàgines anteriors (1), però on hom palesa altre cop l'esperit marxista és en el paràgraf últim que consagra a les rela-

(1) Com que el desenrotllament en l'antagonisme de les classes és simultani amb el desenrotllament de la indústria, aquests pensadors no troben en la realitat dels fets les condicions d'emancipació del proletariat... Supleixen la manca d'activitat social amb la llur inventiva. Les condicions històriques amb dades imaginàries, l'organització d'un proletariat que arriba lentament i difícilment a una consciència de classe, amb una organització social, arbitràriament concebuda. Tota la futura història universal la redueixen a la propaganda i implantació dels llurs projectes de societats... aspiren a perfeccionar la falsó de vida de tots els homes àdhuc els privilegiats. I així no cessen de dirigir-se a la societat entera sense distinció de classes i àdhuc preferentment a la classe protectora. Tal volta qui conegui el nou sistema, no hi veurà forçadament el millor projecte de la millor societat possible?

cions amb els partits d'oposició. Abans ha assenyalat Marx com, encara que el proletari no tingui caràcter nacional, tindrà caràcter nacional la seva lluita amb la burgesia, que caldrà plantejar i resoldre dintre de cada país, per la qual cosa es pot anar a l'establiment d'aliances parcials amb els partits revolucionaris burgesos, però, un cop feta la revolució política, ha de venir de seguida la revolució proletària. Marx pressentia, en escriure això, aquella singular i estèril revolució alemanya del 48, l'any següent al de la redacció del manifest en què el problema nacionalista pendent, en gran part fou obstacle àdhuc per a la realització de l'ideal revolucionari burgès.

El manifest acabava declarant que els plans socialistes no podien ésser realitzats sinó amb la destrucció violenta de tot l'orde social tradicional i finava amb el crit famós: Proletaris de tots els països, uniú-vos!

Tal és el manifest comunista: les edicions corrents porten un pròleg de 1872, altre de 1882 signats per Marx i Engels juntament i per fi un de 1890, degut exclusivament a Engels, en què es mantenen sense modificar les línies i els dogmes del partit, malgrat les lliçons del temps que Marx mateix reconeixia, l'experiència de 1871, singularment. Féu constar Marx que *«ens ha mostrat que el proletariat no pot simplement pendre possessió de tota la màquina de l'Estat i posarla en moviment per al propi fi»*; però hi ha una distància infinita entre aquesta cautela, lleugeríssima, altrament desmentida per alguna frase posterior d'Engels i de Marx mateix, i les contradiccions, més just fóra per ventura, dir retractacions, entre el volum primer i el tercer del *Kapital*, esclarides i agreujades per dotzenes de glossadors i escoliastes ara iconoclastes, ara turiferaris. Així podem dir que el Manifest comunista al revés del *Kapital*, fou essencialment mantingut per Marx tota sa vida.

* * *

Fills d'aquesta especulació marxista són els opuscles que anem a extractar. Davant la guerra els doctrinaris s'entestaren a afirmar que no hi havia un sentit racional o polític, sinó que calia cercar la interpretació econòmica la qual no podia ésser altra que les contradiccions del sistema capitalista. Però tan agudes que poden produir la guerra, vol dir que la catàstrofe final és sumament pròxima i calia estar preparat. En esclatar la revolució russa, saludada amb joia per tot l'Occident, almenys les primeres jornades, hom pogué creure que realment la fi del capitalisme trucava a la porta. Però, com que pels fruits els coneixereu, avui els ideòlegs repugnen a la tasca realitzada, o als procediments de realització; en nom de Marx, condemnen la dictadura proletària. La resposta és l'opuscle de Lyenin esmentat que duu per títol *Estat i Revolució*. La doctrina marxista de l'Estat i la tasca del proletariat en la revolució, (*Staat und Revolution, Die Lehre des Marxismus vom Staat und die Aufgaben des Proletariats in der Revolution*) és editat per *die Aktion* que dirigeix Franz Pfemfert, i té el contingut següent:

Hem assistit en tots els partits socialistes, abans de la guerra a una atenuació, un aigualiment de la doctrina marxista, que es personifica en noms d'agitadors russos, poc coneguts entre nosaltres: Plechanow, Potresow, la Breschkowskaia, Rubanewitch, Keretelli, Tchernoff o en els de polítics occidentals més coneguts, Scheidemann, Legien David a Alemanya, Renaudel, Guesde, a França, Vanderwelde a Bèlgica, Hyndmann a Anglaterra, tots els quals en sa tendència evolutiva s'han convertit no en col·laboradors temporals dels polítics burgesos, sinó en servidors permanents de l'estat burgès, cosa del punt de vista socialista realment

inexcusable. Ens cal, doncs, retornar a la pura teoria marxista i Lyenin sense dir-ho, suggereix, que amb aquesta depuració hom palesarà com ha estat aplicació rigorosa del marxisme l'Estat rus, la seva dictadura, la dictadura del proletariat.

Dintre la pura doctrina marxista, què és l'Estat? Tota una sèrie d'idees tradicionalment repetida en formes diverses s'esforcen en donar contingut natural a la noció Estat. Ara dient com Aristòtil que és un producte de la natura, ara assegurant-li com Aucillon igual origen que al llenguatge: nascuts de l'instint de sociabilitat, o basant-lo com Hobbes en la necessitat d'acabar el *bellum omnium contra omnes*. Així mateix és sabut l'esforç per a fer-ne una entitat moral, filla del pacte en Rousseau, mitjà, per a l'alta finalitat de realitzar l'eterna i uniformement progressiva perfecció, del purament humà en una nacionalitat segons Fichte. «Realització de la Idea moral, de l'esperit moral, com la manifesta, clara per si mateixa, i substancial la voluntat, que es pensa i es coneix a si pròpia, i realitza el que sap», segons el mot cèlebre d'Hegel o finalment, últim vingudes a la història, la idea de Savigny d'ésser l'Estat l'aparença corpòria de la persona nacional que té per ànima la nació o el superorganisme de Bluntschli i d'Henry Maine.

El socialisme substitueix tot això per una noció força més simple i, just és dir-ho, més exacta. L'Estat és la superació de la lluita de classes, ço és l'instrument de l'opressió d'una classe per l'altra. Oppenheimer ha documentat amb minúcia aquesta afirmació que tots els estats moderns s'han format per la dominació i per la conquesta, no pel pacte ni amb intent de realització d'una idea ètica. Històricament és indiscutible. Damunt una massa pagesa una invasió guerrera constitueix l'aristocràcia, única classe que pesa i influeix en néixer l'Estat. En alguna ocasió com en la formació de l'Es-

tat anglès pels normands o de la Prússia pels cavallers teutònics fou més visible a base de la diferència de llenguatge entre els dos pobles. És clar, però, que tots els definidors de l'Estat no tenien en compte les organitzacions feudals, sinó unes organitzacions inexistents que Hobbes o Rousseau postulaven, si es tracta dels qui escriviren sota un regisme feudal, i l'Estat liberal en el cas dels escriptors darrerament citats. El marxisme pur no coneix diferències: l'Estat històric és instrument d'opressió i ho és igualment l'Estat actual. No realitza una idea moral, sinó que posa la força a servei dels explotadors. Aquesta força pública, aquest poder és el que (segons esmenta Engels en son *Origen de la família, la societat i l'Estat*) caracteritza l'Estat car l'organització gentilícia en tenia prou amb tots els homes armats, no demanava professionals de la força, i no els secundava creant presons, quaters i tribunals.

Els aigualidors del marxisme cerquen l'origen d'aquesta nova classe d'homes que monopolitzen els serveis de l'Estat, en la divisió, especificació del treball — diu Lyenin — però en realitat la llur finalitat, és l'explotació social, i així resulta, que l'Estat es fa més fort allí on les diversitats i antagonismes de classe són majors, allí on hi ha una major tasca a realitzar. Com a conseqüència, dipositaris que són de la força i del dret, els funcionaris es posen per damunt de la societat, es creen lleis d'excepció que garanteixin la santedat i inviolabilitat dels funcionaris, l'últim dels quals és revestit de mil garanties i privilegis, i té més autoritat, però menys consideració que els orgues normals de l'organització gentilícia. Però hi ha una equivocació, en suposar que els funcionaris es fan la llei per a ells. En veritat la fan per a les classes superiors; només en moments en què la lluita social passa estones d'encalmament, l'Estat actua realment de superior, de mitjancer; quan la batalla és dura, com que l'in-

teressant és que la producció segueixi, tot l'Estat es mou, fatalment, a favor de les classes opressores.

La realització de l'emancipació proletària exigeix, per tant, la mort de l'Estat, ja que hi ha societats que l'ignoren i només la lluita de classes l'ha fet universalment necessari: la revolució el suprimirà.

Aquesta proposició ens sembla inoïda. No gens menys Lyenin s'entén molt bé a basar-la en textos marxistes, singularment en l'escrit de polèmica de Marx i Engels: *Herm Eugen Dührnsi Umwälzung der Wissenschaft*, on el procés de la revolució és descrit de la faisó que vaig a resumir.

El proletariat fa collectius els medis de producció per mitjà d'una llei, una vegada s'ha apoderat de l'Estat. Amb la qual cosa ell mateix se suprimeix com a tal proletariat; suprimeix les altres classes, fa que es fonguin totes en una; suprimeix l'Estat perquè l'Estat representava només l'instrument d'una classe, la que dirigeix i condiona la producció i així hom parla usualment d'Estat esclavista, feudal o burgès. Ara ja no restarà ningú per alliberar, ni paral·lelament, guaitant les coses d'un altre cantó, ningú per a oprimir, no havent-hi explotadors a qui donar una aparença de legalitat, l'Estat és superflu; no hi ha explotadors, no hi ha l'anarquia de la producció, l'excés de concurrència que feien necessari l'Estat; un Estat nou format per *das organisierter Proletariat*, segons expressió de Marx succeirà a l'altre. L'error fóra deixar-se dur de l'antiga illusòria idea de justícia, que vol protegir i defensar la minoria, conservant l'Estat regulador, per damunt de tots: minories i majories, ço és: la democràcia, perquè llavors es fa deixació dels interessos específics de classe; l'Estat s'inclina fatalment a les altres, i naufraguen totes les aspiracions de les classes jussanes. No! aquí té aplicació el text ja esmentat del «manifest comunista», o aquest altre del mateix document, i singular-

ment expressiu, on és anunciada la dictadura del proletariat.

«Mentre delineàvem les fases generals de l'evolució del proletariat, anàvem seguint la més o menys encoberta guerra civil que glateix en el si de l'actual societat, fins al punt que esclatava en una revolució, i amb l'enderroc violent de la burgesia el proletariat fonamentarà sa sobirania. Veïrem ja abans que el primer pas en la revolució obrera era l'elevació del proletariat a classe dominant, i el combatre la democràcia. El proletariat utilitzarà sa sobirania política per a pendre paulatinament tot son capital a la burgesia, i posar tots els instruments de producció en mans de l'Estat, ço és : *del proletariat organitzat com a classe sobirana (des als herrschende Klasse organisierter Proletariat)* a fi d'augmentar tan ràpidament com se pugui la massa de forces de producció».

Així resulta que el primer acte d'ésser l'Estat representant de tota la Societat és justament l'últim acte de sa existència com a Estat. Les esferes d'acció usades li manquen, ja no cal dirigir ànimes, persones, sinó coses. La paradoxa del lliure estat popular (*Freie Volkstaat*) no hem d'oïr-la. Cap Estat no ho és, ni popular ni lliure. Ara que no és tampoc possible suprimir l'Estat, de l'un dia a l'endemà, com volen els anarquistes; cal entremig aquest estat de transició, aquest estat del proletariat organitzat, que com que ja no té funcions pròpies de l'Estat (superar l'antagonisme de classes), acaba, s'adorm, segons la gràfica expressió d'Engels, amb qui coincideix Marx en aquet text de sa polèmica amb J. P. Proudhon, *Misère de la Philosophie* : «La classe laborieuse substituera dans le cours de son developpement a l'ancienne société civile, une association qui exclura les classes et leur antagonisme, et il n'y aura plus de pouvoir politique, puis que le pouvoir politique, est le resumé officiel de l'anta-

gonisme dans la société civile (*Misère de la Philosophie*, París. Gerard Biere, 1908, pàg. 251).

Fins ací Lyenin ha adduït textos marxistes, però són tan antics, estan en tal manera superats per la ulterior producció marxiana, per la *Crítica de l'Economia Política* i pel *Kapital*, que el mateix pamfletista ha sentit la necessitat de demostrar-nos com les idees fins ací extractades i que volen dir en certa manera una dictadura del proletariat no desapareixen mai de la ment de Marx, i si no apareixen al *Kapital* és perquè ací Marx té en vista, no la transformació volguda de l'orde burgès en socialista sinó la crítica de l'actual activitat econòmica, exercida, això sí, d'un punt de vista collectivista. Mes, per fortuna per a Lyenin, al marge de sa tasca ingent de teoritzador, tingué Marx una no interrompuda activitat de publicista. Els seus opuscles de política, els seus escrits de propaganda, àdhuc els articles d'informació enviats a la premsa nordamericana, poden ésser posats a contribució en aquest respecte. Així en comentar l'evolució política francesa en el període revolucionari i constituent del 48 al 52 (en l'opuscle «De 18te. Brumaire des Louis Bonaparte») Marx celebra la fortificació del poder executiu; el mig milió de soldats i el mig milió de buròcrates del segon imperi i aplaudeix irònicament a la tasca del tercer Napoleon. Perquè segons la idea de Marx així era enfortit l'aparell que es destina a superar la lluita de classes, i tal procés obligarà als revolucionaris, no a *perfeccionar com algú proposava sinó a destruir la màquina de l'Estat*. Engels, comentant aquest passatge, feia notar com aquesta intensificació del mecanisme estatal era una prova de com servava França la condició d'ésser el país típic de la lluita de classes, és dir, de la revolució. Un estat centralista i burocràtic, és imposat per les necessitats d'aquesta lluita i aquest és l'estat arquetípic del centralisme i la burocràcia, com fou Estat-tipus la França

feudal i la de la monarquia absoluta, la de la revolució i del bonapartisme. El temps de 1848 a 1851 — diu Engel — és un *racourci* de l'evolució que fa Europa en tot el període liberal.

Si la revolució del 48 porta ja un cert regnat socialista, prematur i que ben aviat desaparegué, el drama del 71 culminà en una nova revolució parisina, també socialista però que tingué fa temps d'assajar un rudiment de govern.

Marx havia demanat als comunistes francesos que es deixessin de tot intent revolucionari, però un cop feta la revolució i fracassats no els desautoritza sinó que fa l'elogi més ardent dels *communards*. Els principis del llur govern li semblen la condició essencial de tot govern proletari i consisteixen en impedir per damunt de tot que el govern deixi d'ésser democràtic, que el funcionari es senti superior al poble. Migrada democràcia, diu Marx en més d'una ocasió, la que rau en donar cada tres o quatre anys a tot ciutadà el dret de dir qui haurà de representar-lo o d'aixafar-lo (l'alemany fa un joc de mots intraduïble). Els representants del poble en la Commune (i Lyenin diu que en els Soviets s'ha tractat de fer el mateix) tenien una triple característica, que era la seva responsabilitat, ço és, era en tot temps amovible, la seva activitat, ço és, no hi ha un poder legislatiu que dicti i un poder executiu que compleixi sinó que ambdós van junts, i per fi era retribuït en quantitat no superior a la d'un jornal usual. Així si no és possible separar del tot la vida del cos social de la màquina estatal i administrativa com els anarquistes voldrien, almenys se la transforma. El privilegi dels funcionaris que s'estableix com reacció natural a l'endemà dels desordes, mancava en aquest cas i mai no assolirien els funcionaris ni els representants, escapar al control i subordinació de la voluntat popular. Si l'Imperi amb son augment dels orgues d'opressió de l'Estat havia significat

el moment màxim de resistència al proletariat, la tasca de la *Commune* no podia ésser més clara. Son primer decret fou la substitució d'un exèrcit professional distint i separat dintre la nació, pel poble en armes; després vingueren l'organització del govern per mitjà de consellers de la *Commune* responsable, amovibles i en sa majoria proletaris o identificats amb el proletariat; transformació de la Policia que no ha de tenir res de polític, sinó ésser funció universal com l'exèrcit, de tots els ciutadans; en quant als jutges, com els representants populars, es feren responsables, revocables, elegits pel poble i amb un sou, com de jornalier.

Així diu Lyenin unificant al poder executiu i el legislatiu, es supera el parlamentarisme de què les forces conservadores han fet la crítica acerba i justa que tothom sap. Els representants ho seran activament i constantment; seran veritables representants populars perquè el dret universal de sufragi no ha de servir al poble constituït en *communes*, així com el dret individual de sufragi serveix als empresaris per a cercar i trobar obrers inspectors i tenedors de llibres per a llurs negocis?» No hi fa res que, com ja he dit abans, en son pròleg a l'edició de 1872 del «Manifest del partit comunista» Marx reconegués que la presa de possessió del poder en 1870, fou prematura i desastrosa, no gens menys l'experiència, la crítica, treuen profit d'aquesta com de totes les campanyes fallides i han arribat a la convicció que al suprimir l'Estat, el projecte de Marx en estudiar els fets de la *Commune*, era veure com se podia arribar a aquesta substitució.

No menys interessant és la consideració que Engels en el pròleg a *La guerra civil a França* ha fet amb referència a tots aquests problemes. Justament diu Lyenin: aquests mots d'Engels editats en 1891 poden ser presos com la última paraula del marxisme contra la superstició de l'Estat, tan arrelada en el socialisme aigualit dels darrers anys.

El primer que féu la burgesia contra els obrers fou desarmar-los i cridar novament als militars professionals encomanant-los la defensa de l'orde públic, i Lyenin assenyala arribant ací, que la història es repeteix, ja que Tseretelli feia exactament el mateix en 1917, tractant d'ofegar l'esperit de profunda reforma de la revolució russa. Pel contrari els bolxevics més afortunats o més hàbils que els *communards*, s'afanyaren a destruir la superstició (el mot és justament d'Engels) de l'Estat i seguint el que Marx i Engels indicaven, declararen amovibles els empleats, fixaren un sou màxim petit i armaren tots els seus partidaris.

Addueix Lenin com a documents ultra dels esmentats les crítiques dels programes del partit social alemany de Gotha i d'Esfurt, tal com les formularen Marx i Engels i foren publicades per Kantsky llargs anys més tard de la respectiva formulació. L'objecte d'aquest espigolament de textos és la recerca de la faisó com es pot preparar un llit de mort el més suau possible a l'Estat capitalista. Això i només, ja que altrament si s'anés a veure com serà la futura Societat, el Socialisme deixaria novament el seu caràcter modern i designat de científic per a convertir-se en una utopia. És difícil fer el diagnòstic i pronòstic del destí de l'Estat, perquè l'Estat no és un sol: en coneixem tipus distints i divergents, només la societat burgesa és una i arreu estesa i uniforme, però a desgrat de les diversitats de l'Estat modern hom pot parlar-ne com d'un sol en oposició a l'Estat futur, a aquell que es formarà quan sigui morta l'arrel del que és Estat present, ço és la societat burgesa. D'aquest Estat no podem ni parlar-ne, només podem sense incórrer en imaginaris d'utopia dir que ha de succeir en l'estadi de transició.

Vivim segons les lleis en un regisme de democràcia; en realitat som tant llunyans de la democràcia com ho podia ésser la democràcia precristiana fundada en l'esclavatge. Si

l'únic esvoranc al règim de tirania econòmica són les complicacions del dret de sufragi, les fantasmagories de la representació política i el mandat popular, el clam de la premsa inspirada pel capitalisme, etc., és clar que ningú pot a dreta llei parlar de llibertat i menys encara de democràcia. No pretindrà la dictadura del proletariat posar el peu al coll dels seus enemics un augment de democràcia; son poder, dient-ho brutalment, ha d'ésser a benefici exclusiu dels pobres, s'ha d'exercir precisament contra els rics. Engels diu clarament: Tant com el proletariat, necessita de l'Estat, el necessita no en interès de la llibertat, sinó com a eina per l'atuïment dels enemics, i així que hom pugui parlar de llibertat, deixarà d'existir l'Estat com a tal. Si la societat capitalista donà la democràcia a uns quants, el proletariat, castigant justament aquests pocs, farà possible una democràcia més àmplia. Però en cap cas hom veu possibilitat d'assolir aquest estat d'emancipació d'altra manera que a través un mar de sang.

Més tard en la crítica del programa d'Espurt (formulada en 1891, publicada en 1901) registrava Engels el fet de que la formació de grans concentracions del capitalisme modern, no li prenen a la societat burgesa cap tret capitalista, bo i prenent-li caràcter liberal. La conseqüència és la mateixa que abans: hi ha dificultat, per a una evolució satisfactòria del règim; cal pensar en la revolució, que serà amb els «trust», més pròxima, més fàcil i més eficaç. En aquest punt es permetia Engels una crítica acerba de l'Estat alemany, com aquell en què un triomf socialista per vies de pau és més impossible. Hom diria que Engels pressentia les crítiques, les dissensions, la col·laboració amb l'Estat. Els conflictes ulteriors de Vollmar i de Bernstein, la votació del pressupost a Baviera i el canvi de tàctica amb el parlamentarisme; tota la història de la *Sozialdemokratie*, en fi, hom la troba en aquestes paraules d'Engels:

«A benefici de la guerra han desaparegut l'Estat i la democràcia. Avui es tracta només que uns quants homes en armes facin l'esforç requerit perquè el nou orde es consolidi».

En quant a l'organització futura, sense mai descriure-la com repetidament és dit, Marx consigna que en ella la reparició del producte minorat en una quota d'amortització es farà en parts iguals per a tots, malgrat la desigualtat que això implica, tenint en compte, el nombre de fills, diversitat de qualitats, etc., ço que significa una supervivència del dret burgès en una economia comunista. Aquesta supervivència és exigida perquè seria utòpic suposar que els homes treballin sense norma. Però són paraules de Marx en una fase superior de la societat comunista, quan haurà desaparegut l'esclavitzadora subordinació dels individus amb la divisió del treball i haurà desaparegut a l'ensem l'oposició entre la tasca material i la intel·lectual; després que el treball s'haurà convertit de mitjà per a viure, en la més essencial de les necessitats de vida, després que amb el desenrotllament omnilateral dels individus també s'hagin augmentat les forces productives, i corrin a ple raig totes les fonts de la pública riquesa, llavors i no abans podrà ésser ultrapassat l'estret horitzó jurídic, podrà la societat escriure en ses banderes: Cadascú segons les seves capacitats; però a tots segons les llurs necessitats.

És aquest el moment de la plena riquesa que morirà l'Estat. Però no se'l pot fer morir d'avui a demà pel camí catàstrofal. Els que tal fan, i en aquest punt Lyenin fa una crítica justa, i si jo no m'equivoco formidable, amb aquest esperar el trànsit d'avui a demà, escamotegen l'avui, negant-se a la tasca revolucionària, a la tasca de l'hora.

Fins ací ha dit Lyenin l'essencial però en peu resta encara l'interrogant etern que cap sistema socialista no ha po-

gut esvaïr. Ja tenim el nou Estat, millor dit, l'absència d'Estat, però qui ens garanteix aquest augment de productivitat que Marx anuncia a l'hora de la distribució segons necessitats. Qui quan manqui l'estímul d'un lucre personal superior ens assegurarà la perduració de les capacitats? Perquè a l'endemà de l'atuïment de les classes opressoras imperarà la igualtat: està bé, però qui davant la retribució igual a un descarregador calcularà una estació de ferrocarril o una central elèctrica? Perquè certes tasques especulatives d'interès universal poden tenir una certa compensació en si mateixes, però l'aplicació cent vegades repetida de les dades d'un formulari a un treball donat com fan cada dia l'enginyer o el químic o el jutge no la tenen i ningú no omplirà aquest càrrec quan la retribució i la significació social que avui impliquen hagin desaparegut.

Lyenin pretén que la tasca essencial en la producció moderna, i més quan la concurrència hagi desaparegut, no és altra que la de portar llibres, registrar i controlar, per a la qual hom troba ja avui capacitats suficients en el personal proletari; però ell mateix suposa que hi haurà un estat de transició en què els intel·lectuals, els tècnics hauran d'ésser forçats al treball, i arribarà l'hora que els individus d'una gran fàbrica siguin tots ells capaços de dirigir-la, amb el qual desapareixerà definitivament la necessitat que hi hagi directors.

Lyenin ha evitat realment caure en utopisme. No ens diu res de quin serà l'Estat futur, però en canvi ens diu prou clarament que no ha trobat la solució perquè la màquina econòmica rodi sota la dictadura proletària, tan suau com abans i l'experimentació de son govern més polític que econòmic confirma que la nova màquina marxa poc i amb pèrdues enormes. Però abans d'entrar en major detall crític, abans d'intentar un veredict, escoltem l'altra part, escoltem el

socialista fidel a les formes polítiques de la democràcia. Heu's aquí molt breument resumit el pensament de Kantsky :

La guerra actual accelera el camí del socialisme, segons un procés ben conegut almenys en els principals episodis de l'Estat controlant i requisant carrils, fàbriques i fleques. Coincidint amb aquesta retallada del liberalisme, amb aquesta minoració dels drets del propietari i demés dels drets del comerciant, ha coincidit una major activitat política de totes les classes i, per tant, en els països vençuts, una demanda de justificació que els proletaris han presentat contra els dirigents. El resultat final ha estat accentuar encara la coloració socialista. El procés ha estat molt desigual segons els països. Els bolxevics són el primer partit que assolí dominar un gran Estat i que intentaren una realització del socialisme. No trobaven escalf i ajuda suficients en l'opinió, no podien donar una base democràtica als seus projectes de reforma i els portaven a cap per mitjà de la dictadura.

Aquest fet ha desvetllat a Occident les polèmiques nombroses de què ara veiem una mostra ; en general la posició dels escriptors i polítics de l'Occident europeu és acceptar el fons comunista dels bolxevics, no els mètodes polítics emprats per a realitzar-lo.

A Alemanya — diu Kantsky — teníem un regíme d'autocràcia militar semblant al de Rússia i aquesta és l'arrel de les tendències bolxevics que s'han manifestades entre nosaltres ; però, en canvi, un grau més avançat en l'evolució capitalista feia innecessària la tàctica socialista de la desesperació ; per això a tot intent maximalista s'oposava una reacció vigorosa que feia impossible el seu triomf definitiu. Assenyalem de passada el fet de la revolució hongaresa que no podia ésser pres en consideració, ja que l'opuscle de Kantsky és anterior al triomf de Bela-Kun, però que podria ésser po-

sat sota la rúbrica per Kantsky marcada, ja que el seu caràcter agrari i el seu govern oligàrquic, colloquen el poble hongarès en un punt mitjà entre Rússia i Alemanya.

Kantsky, posat en front del problema, censura durament el mètode dictatorial i per a tal fi es basa no solament en la realtat, sinó en la doctrina pura. Per a ell el contingut del socialisme és la progressiva socialització de la riquesa i son mètode és la democràcia. Essent el proletariat classe opresa, el mètode de la democràcia ha d'ésser la lluita de classes. Però—i en això està la interpretació de Kantskyana del marxisme—la lluita de classes no és més que un mètode, encara que sigui essencial, del socialisme contemporani. És a dir, no és pas una característica essencial i immancable del socialisme. Kantsky, com en general tots els nous vinguts, s'esforça en donar al moviment proletari una coloració espiritual, integrant-lo en els nous corrents de cultura tan divergents del positivisme que imperava en els jorns de fundació de la Internacional. El socialisme no és tant un fi, com una manera de pensar, i si fos provat demà, que per a l'acompliment dels ideals ètics i de justícia la propietat privada és millor que la colectiva cap socialista hauria de tenir inconvenient en acceptar-la.

Ja n'hem vist d'assaigs de socialització, no democràtics. Es fonamentaven generalment en una estricta homogeneïtat de les opinions religioses avui a Europa, impossible i demés no desitjable. L'exemple que ve inevitablement a la memòria és — i Kantsky el cita també — l'Estat dels jesuïtes al Paraguai. I no val argüir que la democràcia és insuficient per a la realització del socialisme, ja que si mai els socialistes conquerien la majoria parlamentària i el poder executiu i portaven a la legislació els seus programes, els burgesos abans de veure's desposseïts dels llurs privilegis, lluitaran al carrer, i vindrà fatalment pel proletari l'apellació a

la força, la dictadura. La flaqueza de l'argument és manifesta. Una democràcia que fa tal por a la burgesia ja triomfarà sense usar de la força, o usant-ne només un moment curt, amb exemplaritat, que convenci de com serà inútil tota oposició.

De seguida vénen les cites. En una lletra de Marx als obrers d'Amsterdam en 1872, i en la crítica d'Engels del programa socialista d'Enfurt, es palesa la necessitat d'una certa maduresa proletària, per a portar a cap el socialisme. Però la misèria creixent feia pensar en la realització a l'avençada del programa, en la qual flaqueza caigué Blanqui i justificà teòricament Weitling amb la seva utopia del «Nou Messies».

Mentre fracassaven aquestes temptatives de dictadura i de teoritzar la dictadura, els obrers anglesos milloraven en sa condició i nivell de vida, no per la lluita sinó per la intel·ligent col·laboració amb els polítics liberals atenuant considerablement tot el que tenia un aspecte de lluita en les reivindicacions proletàries i Marx i Engels vivint en el si de la Societat anglesa, reconegueren que no solament la creixent misèria era font de l'instint de lluita de les classes, sinó que per alguna cosa hi havia la idea de llibertat. La multitud vol en efecte llibertat i no conspiració; com a mètode de lluita vol el gran diari, no l'opuscle clandestí com a orgue d'opinió.

Per avançar Weitling proposà una dictadura intel·ligent documentada pels projectes que les Assemblees científiques premiessin en concurs: error pueril que estriba en creure que el màxim esforç per a la instauració del nou orde seria necessari, sobre les coses i no sobre els homes. La tendència de l'Estat dictatorial de Weitling no era democràtica, és dir, amb regisme de majories, però respectant les minories, que són les majories de demà, sinó burocràtica, ajudant-se

del cos de funcionaris que es suposa etern com l'Estat mateix.

Superior a aquesta organització és l'actual organització democràtica de l'Estat, i Kantsky ens conta les seves qualitats, ja que tants i tants teoritzadors de la política n'han dissecat els defectes.

La Democràcia no pot suprimir la pugnacitat de les classes i el seu fi natural que és la revolució; però pot, en canvi, evitar una sèrie de temptatives revolucionàries prematures, pot evitar els intents de revolució que veiem esclatar i fracassar cada tres o quatre anys en els pobles de democràcia falsejada com els Estats de la península ibèrica.

No havent-hi en un poble hàbits de govern democràtic, és difícil veure de suficient altura el problema. Per això té un màxim interès per l'espectador alemany la lluita d'avui a Rússia de la contemplació de la qual resulta que no hi ha manera de lligar amb el triomf del proletariat, la seva dictadura.

La Dictadura neix o d'una diferència mental amb els súbdits com al Paraguai jesuític o de la força com Napoleón. Però el bonapartisme té per antecedents la lluita enfora i la guerra civil i per final l'imperi del sabre. Qualsevol d'aquests camins, qualsevol realització socialista que es faci a base de destruir la llibertat, desfaria la unitat del poble, implicaria un retrocés en la civilització política, un fatal replantejament de problemes ja resoltos, en etapes ja pasades.

* * *

Què es desprèn de la comparació d'aquestes contraposades opinions? A mon entendre, el següent:

En primer lloc la definitiva superació del Marxisme. La crítica té en l'obra capital de l'escriptor de Trier, una tasca

fàcil. La gran construcció ideològica socialista ha mostrat com deia Renan de l'escolàstica, harmonia en les parts, anhel d'arribar fins al extrem en l'explicació racional dels problemes i poca soliditat. Restava en peu la teoria de l'acció revolucionària, però aquesta tenia més aviat expressió en les obres escrites al dia, amb fi d'agitació i singularment en el «Manifest comunista» altrament la única producció de Marx que era viva al defora de la biblioteca, la única que constituïa el past intel·lectual dels desheretats.

Roman en peu, doncs, la fe en la revolució, l'instint de revolta, considerada com a eina de depuració social, però fe cega; és fracassat l'esforç de racionalitzar aquest instint. La fe en la revolució és una qüestió de temperament i només en la boirosa regió de la inconsciència té fonament. El veritable marxista és qui es juneix al temperament revolucionari, Lyenin, per tant, no qui fa esforços per a salvar la ideologia de Marx: Kantsky. Però l'hereu legítim de Marx és per ventura el seu crític subtil, G. Sorel, intel·lectual i revolucionari a l'hora. Com l'altre es tracta d'un escriptor que menysprea els intel·lectuals i que malgrat l'educació burgesa i no creure en la tasca positiva de la revolució fa un mite de la violència i de la vaga. I això justament quan novíssimes veus s'aixequen per a cridar que l'acció del sindicat no ha d'ésser forçosament revolucionària i que son model ha d'ésser la minuciosa i harmònica organització del gremi.

Fins ací l'orde econòmic. I en el polític? Obrim les *Democraties antiquas*, de Croiset, i trobem resumida en aquests mots: la Constitució d'Atenes. La sobirania pertany al nombre. Totes les mides són preses per paralitzar la influència de l'aristocràcia. La riquesa, malgrat els privilegis teòrics acordats a les tres primeres classes suporta més càrregues que no poseeix drets, arreu regna una gelosa igualtat. Adhuc aquesta guisa d'aristocràcia, servadora de les tradi-

cions, que forma dins les societats modernes una administració burocràtica complicada, no existeix pas o és, almenys, reduïda al mínim. Res d'oficines permanents, res de rutinària tradició; tot és moviment perpetu.

Els magistrats són nombrosos, però amb un poder restringit, i per a poc temps en son càrrec. Les lleis es fan i es desfàn fàcilment. Les mides de circumstàncies s'improvisen en el curs d'una assemblea. Els caps veritables, els oradors no són més que la veu efímera d'una majoria canviant. Apar que una lògica inflexible racionalista i abstracta, ho hagi arranjat tot en vista d'una fi netament concebuda: la sobirania del gran nombre. Cap fre no s'oposa a l'evolució constant ni a les suggestions inspirades per les fretures o les passions de cada dia.

I l'atenenc era orgullós de sa democràcia intel·ligent. L'elogi de la constitució d'Atenes era lloc comú en els panegírics: «Hom veu allí, ço que hom no troba enlloc més», diu Croiset «Homes actius, ocupats en sa tasca i ensems aptes per a la política. Tots són capaços si no de concebre la solució que cal donar a cada cas, almenys de judicar-lo sanament».

És cert que tot això era ideal, i que calia en la realitat rebaixar-ne un bon tros, ningú no ho dubta. Però qui deixarà de remarcar el parallelisme entres aquestes fórmules i les de la democràcia russa com Lyenin ens l'anuncia per a demà, quan ja no calgui mantenir la dictadura del proletariat.

L'instint revolucionari ens porta a la constitució de Soló: de la fosca a la claror. No fos tan tèrbola la primera etapa, veiéssim segur el final del procés i cap home intel·ligent no s'oposaria a la dictadura proletària.

M. RAVENTÓS

LA CATALUNYA QUE TREBALLA I QUE JGA

Reus. — Al teatre Bartrina hi donà una conferència el doctor B. Pijoan secretari de l'Escola d'Infermeres de la Mancomunitat de Catalunya descabdellant el tema: *Influència de la dona a la guerra europea.*

Mataró. — Estan anunciats uns cursos de formació domèstica per les senyoretes protectores del Casal de l'Obrera, els quals es comencaren el dia 15 del mes passat. Veu's aquí el programa de matèries:

Estructura, funcionament i higiene del cos humà; Significació higiènica de l'alimentació en general; principis alimenticis; quantia i qualitat de idem per a la ració diària. Procés digestiu de idem. Aliments i ses qualitats; Base racional de la conservació dels aliments; classificació llur segons sa qualitat i quantia nutritiva: Diatètica: Modificació de la digestibilitat segons la condimentació, la cocció i la fermentació; Condicions de l'alimentació en conjunt: suficient, abundant, variada, ordenada (educació del gust), proporcionada (econòmica): ben servida.

Significació higiènica del vestit en general: funcions fisiològiques de la pell; calor animal: conductibilitat de la roba: irradiació, absorció, reflexió del calor per idem: influència de la naturalesa, textura i superfície.

Significació higiènica de l'habitació en general: emplaçament, orientació, ventilació, il·luminació, calefacció, sanejament.

Estudi de la família: Estructura de la societat conjugal.

Exercicis pràctics de costura elemental; idem superior, peces i sorgits.

Manresa. — Al local de l'Orfeó Manresà En Rossend Serra i Pagès hi va donar una conferència sobre el *Cançoner musical popular català*. El mestre Pecamins llegí algunes notes de l'apèndix que ha posat al treball del senyor Serra i els solistes i la massa coral de l'Orfeó interpretaren les il·lustracions de la conferència.

LA CATALUNYA QUE TREBALLA I QUE JUGA

Girona. — A la Schola Orpheonica Gironina l'organista de la Seu Mossèn Josep Padró inaugurarà el cicle de conferències parlant de *l'orgue a l'església* i de les escoles espanyola, veneciana i alemanya.

València. — El dia 30 de febrer proppassat a l'estatge social de la Unió Valencianista el conegut escriptor nacionalista Vicents Tomàs i Martí donà una conferència sobre *l'eclipsament d'un poble*, en la qual analitzà les causes de l'esborrament de la personalitat valenciana en relació no sols a la dels altres pobles de la Corona d'Aragó sinó també a la dels de la resta d'Espanya, d'ençà del Compromís de Casp al règim actual.

Mallorca. — Al Museu Diocesà s'han donat enguany notables conferències: una pel pintor Vicents Furió el qual va parlar del celebrat pintor mallorquí En Mesquida; una altra del P. Miquel Alcover sobre la situació del Museu i dels objectes amb què el mateix ha estat augmentat des de l'any passat; una altra de Mossèn Antoni M. Alcover sobre En Josep M. Quadrado; una altra de Mn. Joan Aguiló sobre un fragment de làpida funerària trobada pels volts de la *Basilica de So'n Peretó*. En Joan Sureda parlà en altra conferència de l'evolució del romanticisme al realisme en la pintura. I finalment N'Antoni Gelabert parlà extensament de ceràmica.

Barbarà (Vallès). — En aquest poblet, proper a Sabadell en fer obres al temple parroquial s'hi han descobert unes pintures murals romàniques bastant ben conservades i força importants perquè sembla que són del segle XII. Representen l'adoració dels Reis d'Orient; la Verge amb el Jesuset a la falda i voltada de Sants i Santes; el Naixement, el bany del Jesuset per Salomè i Zolemi i l'aparició de l'Àngel als Pastors.

BIBLIOTECA DEL CONSELL DE PEDAGOGIA

FULLA ESPECIAL, N. 16

PROGRAMES, CALENDARIS I OPUSCLES
INFORMATIUS D'INSTITUCIONS DOCENTS

CATÀLEG N. 1

(Llista per orde alfabètic d'institucions)

- École Bischoffsheim.* — École Professionnelle pour jeunes filles. Bruxelles, Rue de Marais, 94. — 1 vol. en rústega de 76 pàg. de 22×15 cm. — Ensenyances: Comerç, Economia domèstica, Confecció, Llenceria, Flors artificials, Modes, Dibuix industrial, Decoració, Pintura aplicada (ceràmica, faiança, vidre i ventalls), Brodats. N. de Registre, 2520.
- École Boule.* — Application des Arts et des Sciences aux industries du mobilier. — Ville de Paris, 57, Rue de Reuilly. — 1 fulla de 24×32 cm. Carpeta n.º 1. — Ensenyances: Arts de la Fusta. Id. del metall. N. de Registre, 2500.
- École de Brasserie et Malterie de Nancy.* — Faculté des Sciences de l'Université de Nancy. Any 1910. — 1 vol. ilustr. en rústega de 24 pàg. de 24×16 cm. — Ensenyances: Cerveseria, Malteria. N. de Registre, 2605.
- École Canonne.* — Académie supérieure d'enseignement professionnel de Paris. — Programme général des cours. — 1 vol. en rústega de 24 pàg. de 24×16 cm. — Ensenyances: Modes, Tall, Confecció, Cotilles i Capells. N. de Registre, 2572.
- École Cantonale d'Horticulture de Genève.* — Ensenyances: Agricultura, Horticultura, Viticultura, Jardineria. N. de Registre, 2599.

BIBLIOTECA DEL CONSELL DE PEDAGOGIA

- École de Céramique de Sèvres.* — Règlement de l'École et Programme du concours d'admission. Any 1915. — 2 fulles de 23×30 cm. — Ensenyances: Ceràmica. N. de Registre, 2530.
- L'École Chez Soi.* — I. L'enseignement par correspondance. — II. Catalogue des ouvrages d'enseignement, 1914. — 2 vols. illustr. en rústega de 136 pàg. de 21×13 cm. — Ensenyances: Llençües, Matemàtiques, Ciències físiques, Geologia, Mineralogia, Arquitectura, Hidràulica, Agricultura (Indústries agrícoles), Dibuix, Mecànica, Dret, Enginyers de camins, canals, ports, Topografia, Administració, Enginyers electricistes, Enginyers de ferrocarrils, Id. de mines, Id. metallúrgics, Sociologia, Correus, Telègrafs. N. de Registre, 2534.
- École Commerciale des Francs-Bourgeois.* — Paris, Rue Saint Antoine, 21. — 1 vol. en rústega de 23 pàg. de 20×13 cm. — Ensenyances: Ensenyança elemental, Id. superior, Comerç. N. de Registre, 2406.
- École de dessin et d'art appliqués a l'industrie* — Paris, Rue Duperre, 24. IX. Pàg. 13. — Ensenyances: Dibuix, Modelat, Pintura, Composició decorativa, Art aplicat, Ceràmica. N. de Registre, 2636.
- École Diderot, Paris.* — Ensenyances: Forjadors, Torners de metall, Ajustadors, Instruments de precisió, Caldereria, Mecànica, Electricitat, Cerralleria, Fusteria, Lampistes. N. de Registre, 2636.
- École Diderot, Paris.* — Una circular de 4 fulles de 21×13 cm. — Ensenyances: Id. n.º 2638. N. de Registre, 2636.
- École Dorian, Paris.* — Vol. n.º 2636, pàg. 12. — Ensenyances: Ajustadors, Torners de metall, Forjadors, Manyans, Serralleria, Fusteria d'obres, Id. d'art, Electricitat industrial. N. de Registre, 2636.
- École Dorian, Paris.* — Una circular de 4 fulles de 21×13 cm. — Ensenyances: Id. n.º 2636. N. de Registre, 2637.
- École Française de Chimie Industrielle.* — Programme et conditions

- d'admission. — 1 vol. en rústega de 31 pàg. de 17×11 cm. — Ense-
nyances: Química industrial. N. de Registre, 2604.
- École Française de Papeterie.* — Grenoble. (Reglament, programes i
altres impresos). — Ensenyances: Papereria. N. de Registre, 2602.
- École Française de Tannerie de Lyon.* — Programme des conditions
d'admission et de l'enseignement. — 1 vol. en rústega de 30 pàg.
de 17×11 cm. — Ensenyances: Teneria. N. de Registre, 2603.
- École Germain Pilon, Paris.* — Circular de 4 pàg. de 23×16 cm. —
Ensenyances: Art aplicat als oficis. N. de Registre, 2631 bis.
- École de Grutli, Genève.* — Programme des Cours spéciaux pour
apprentis jardiniers. Exercice 1912-1913. — 1 vol. en rústega de
7 pàg. de 21×14 cm. — Ensenyances: Jardinieria, Floricultura,
Arboricultura. N. de Registre, 2662.
- École des Hautes Etudes Commerciales.* — Chambre de Commerce de
Paris. — 1 opuscle de 32 pàg. de 18×11 cm. — Ensenyances:
Comerç, Diplomàcia, Consular. N. de Registre, 2766.
- École des Hautes Etudes Commerciales.* — Chambre de Commerce de
Paris. Programme des Cours. — 1 opuscle de 94 pàg. de 17×11 cm.
— Ensenyances: Comerç, Diplomàcia, Consular.
N. de Registre, 2767.
- École des Hautes Etudes Commerciales.* — Chambre de Commerce de
Paris. Cours spécial pour la preparation aux carrières Diploma-
tique et Consulaire.—1 opuscle de 29 pàg. de 17×11 cm.—Ensenyan-
ces: Comerç, Diplomàcia, Consular. N. de Registre, 2768.
- École des Hautes Etudes Commerciales.* — Chambre de Commerce de
Paris. Commerce et Comptabilité. Programme des Cours. — Una
circular de 8 pàg. de 17×11 cm. — Ensenyances: Comerç, Diplo-
màcia, Consular. N. de Registre, 2769.
- École des Hautes Etudes Commerciales.* — Chambre de Commerce de
Paris. Programme des conditions d'admission. Cours spécial annexé
à l'École pour la préparation aux carrières diplomatique et con-

sulaire. — 1 opuscle en rústega de 59 pàg. de 17×11 cm. — Ensenyances: Diplomàcia, Consular. N. de Registre, 2777.

École des Hautes Etudes Sociales. — Paris, 1913-1914. — 1 opuscle de 14 pàg. de 37×21 cm. — Ensenyances: Moral, Filosofia, Pedagogia, Sociologia, Pintura, Música, Literatura, Periodisme, Preparació per a la vida pública, Oratòria. N. de Registre, 2629.

École des Hautes Etudes Commerciales. — Chambre de Commerce de Paris. — 2 opuscles de 13×21 cm. Carpeta, I. — Ensenyances: Comerç, Diplomàcia, Consular. N. de Registre, 2505.

École de Horlogerie, Genève. — Vide: Guide de l'Instruction Publique à Genève. Pàg. 24. — Ensenyances: Relotgeria. N. de Registre, 2599.

Statistical Methods Applied to Education. — A Textbook for Students of Education in the Quantitative Study of School Problems. Per Harold O. Rugg. — Boston, New York, Chicago: Houghton Mifflin Co. Class. 371.

Els mètodes estadístics poden ésser amplament resseguits en aquest volum i en el seu anex d'exemples pràctics.

Lecture pour les Petits. — Jeu de Lettres. Maison des petits de l'Institut J. J. Rousseau. Genève. L'Initiation à la Lecture. Per M. Audemars & L. Lafendel. Class. 372.4.

El joc de lletres es troba a la B. del C. en capsa adequada per a la revisió i estudi.

INFORMACIÓ

FELIU CARDELLACH. — Ha mort aquest il·lustre enginyer i mestre incansable a l'edat de 43 anys. Posseïa les carreres d'enginyer industrial i d'arquitecte, havent guanyat als 24 anys, per oposició, la càtedra d'Estereotomia de l'Escola d'Enginyers Industrials.

Actualment professava l'esmentada càtedra i la d'arquitectura industrial a la mateixa Escola; la de Geometria descriptiva i Perspectiva a l'Escola Superior de Bells Oficis i la de Matemàtiques per a manyans a l'Escola Elemental del Treball.

Fou En Feliu Cardellach l'iniciador a Espanya de l'estudi metoditzat de l'Arquitectura Industrial, branca de l'Enginyeria, en la qual s'havia fet un nom de valor universal.

Entre altres obres deixa publicat: *Principios racionales del dibujo geométrico*, *Filosofia de las estructuras*, obra traduïda al francès per M. Leon Jaussely; *Formas artísticas de la Arquitectura Técnica* i diversos opuscles, conferències i comunicacions a congressos.

II CONCURS NACIONAL D'HISTORIA DE CATALUNYA. — L'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, que té per missió treballar pel desvetllament de la nostra consciència patriòtica, convoca els nois i noies catalans al VII Concurs Nacional d'Història de Catalunya, que tindrà lloc aquesta vegegada a la ciutat de Tarragona els dies de la Pasqua Granada, dies 8 i 9 de juny de 1919.

El Consell Directiu de la Protectora, seguint la norma que ja va imposar-se l'any 1914 de celebrar els concursos d'Història alternativament a Barcelona i en altres llocs de Catalunya, i tenint en compte que va celebrar-se en aquesta darrerament esmentada capital el de l'any 1918 ha disposat que el pròxim concurs tingui lloc a la ciutat de Tarragona.

El Concurs es regirà per les següents bases:

Primera. Hom considerarà Cooperadors al Concurs les entitats que hi contribueixin amb subvencions en efectiu; i Protectors, els

particulars que facin donatius en metàl·lic o en efectes per a premis als concursants.

Segona. Els exercicis seran orals i en llengua catalana; hi podran prendre part nois de 10 a 18 anys i noies de 10 a 20 anys.

Tercera. Entre els inscrits s'establiran sis seccions: tres per als nois i altres tres, similars, per a les noies: la primera de cada agrupament la formaran respectivament els nois i les noies de 10 a 12 anys; les segones, de 12 a 15 anys, i les terceres, els nois de 15 a 18 anys i les noies de 15 a 20 anys.

Quarta. Els inscrits a les dues primeres seccions hauran de demostrar coneixements sintètics i conjunts d'Història de Catalunya, especialment de la successió cronològica dels seus sobirans. Podran consultar els compendis de Mossèn Norbert Font i Sagué, Antoni Bori i Fontestà, Joan Oliva i Rafael Monjo. Els inscrits a les segones hauran de donar detallades explicacions sobre els fets més remarcables de cada època i regnat; consultar la *Història de Catalunya* de l'Antoni Aulèstia i Pi Joan. Els que figurin a les terceres seccions tractaran dels fets, costums i civilització de l'antiga Nacionalitat Catalana, des de la seva fundació fins a la pèrdua de les seves llibertats, havent de posar especial atenció en els esdeveniments històrics relacionats amb les comarques tarragonines.

Cinquena. Els nois i noies que hagin obtingut premis en efectiu en Concursos anteriors, no podran presentar-s'hi sinó en secció més avançada.

Sisena. Els premis en metàl·lic per als concursants es donaran en llibretes de les Caixes de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvi que existeixin a la comarca d'on els premiats procedeixin, i, en cas de no haver-n'hi se'ls donarà en efectiu.

Setena. Els que desitgin concórrer a aquest Concurs hauran d'inscriure's a tot estirar el 25 de maig pròxim a l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, carrer de la Canuda, 14, principal, o adreçant-se al Secretari de la Comissió Delegada de l'Associació a Tarragona, N'Eudald Melendres, a l'estada de l'Orfeó Tarragoní, Rambla de Sant Joan, entresoí, a fi de saber amb temps el nombre de concurrents per a l'organització dels actes del Concurs.

Vuitena. Els premis oferts podran ser concedits o no a judici

exclusiu del Jurat examinador, les decisions del qual serà inapel·lable.

Novena. El Jurat examinador i qualificador serà nomenat oportunament pel Consell Directiu de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, el qual procurarà que hi tinguin representació les entitats Cooperadores del Concurs.

Els premis en efectiu es distribuïran en la forma següent:

PREMIS

Primera secció de nois. — Tres primers de 25 pessetes i tres segons de 15 pessetes.

Primera secció de noies. — Tres primers de 25 pessetes i tres segons de 15 pessetes.

Segona secció de nois. — Tres primers de 50 pessetes i tres segons de 30 pessetes.

Segona secció de noies. — Tres primers de 50 pessetes i tres segons de 30 pessetes.

Tercera secció de nois. — Tres primers de 75 pessetes i tres segons de 45 pessetes.

Tercera secció de noies. — Tres primers de 75 pessetes i tres segons de 45 pessetes.

Demés es podrà concedir un Premi d'Honor de 125 pessetes als joves, i un altre igual a les senyoretetes de les terceres Seccions respectives, que en els exercicis d'aquest Concurs hagin demostrat notable superioritat de coneixements d'Història de Catalunya. Per optar a aquests Premis d'Honor caldrà que hagin obtingut la primera qualificació en llurs exercicis i que se subjectin a nou examen especial.

Als examinats que no obtinguin premis en metàl·lic i, segons el judici del Tribunal, siguin mereixedors de recompensa, se'ls farà donació de llibres o altres presents com a record del Concurs.

Serà concedit un Premi en efectiu de 150 pessetes i Diploma d'Honor al professor que, a judici del Tribunal, hagi respost amb més entusiasme i intel·ligència a la present crida, tenint-se en compte principalment el nombre i qualitat dels premis obtinguts per llurs

INFORMACIÓ

deixebles. El professor que el segueixi en merit serà distingit amb Diploma d'Honor.

L'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana prega a tots els catedràtics, mestres, oficials i no oficials, entitats i particulars, que posin gran interès en preparar joves i senyoretetes per concórrer-hi, entenent que així faran obra patriòtica, perquè com més coneguda sigui la nostra Història més estimada i respectada serà Catalunya.

Barcelona, desembre de 1918.

Pel Consell Directiu de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana: el president, Manuel Folguera i Duran; el secretari, Martí Esteve.

Per la Comissió Delegada de Tarragona: el president, Bernabé Martí i Bofarull; el secretari, Eudald Melendres.

CONCURS ENTRE ELS ALUMNES DE L'ESCOLA NORMAL DE MESTRES DE BARCELONA. — La Comissió de Cultura de l'Ajuntament d'aquesta capital ens ha tramès el següent acord on figuren les Bases de l'esmentat concurs:

«El Excmo. Ayuntamiento de Barcelona en cumplimiento del legado que D. José Pelfort hizo a la ciudad de Barcelona, abre un concurso entre los alumnos de la Escuela Normal de Maestros de esta Ciudad para pensionar a dos de ellos con objeto de estudiar instituciones pedagógicas del extranjero, cuyo concurso se regirá con sujeción a las siguientes bases:

Base primera. Podrán tomar parte en este concurso los alumnos oficiales y libres que habiendo cursado sus estudios en la Escuela Normal de Maestros de Barcelona, los terminen en los exámenes ordinarios de fin de curso de 1918-19.

Base segunda. De los alumnos que se presenten a este concurso, el Tribunal designará a dos de ellos que pasarán a estudiar la organización y funcionamiento de la Enseñanza primaria de la Ciudad de Ginebra debiendo seguir a la vez los estudios sobre enseñanza primaria que se cursan en el «Instituto de las Ciencias de la Educación» (Instituto J. J. Rousseau) de la misma ciudad, y utilizando los servicios de dicha institución como centro de investigaciones e

informes pedagógicos relacionados con la organización escolar de la mencionada ciudad.

Base tercera. Cada uno de los dos concursantes designados por el Tribunal deberán comenzar sus tareas en Ginebra el día 1.º de Octubre próximo y disfrutarán por espacio de un año de una pensión mensual de 250 pesetas pagadera por meses anticipados, disponiendo de la cantidad de 250 pesetas para gastos de viaje y de 750 para el importe de matrículas y adquisición de libros.

Base cuarta. Terminado el plazo los dos alumnos pensionados deberán presentar en el plazo de 3 meses una Memoria con el resultado de las investigaciones y estudios realizados y de todos cuantos trabajos pedagógicos hayan realizado durante su permanencia en Ginebra.

Base quinta. El pensionado que en vista de los trabajos presentados haya realizado, a juicio del Tribunal, una labor de mayor aprovechamiento recibirá un premio de 4,000 pesetas.

Base sexta. Los concursantes deberán presentar: a) certificado de haber cursado y terminado sus estudios en la Escuela Normal de Maestros de esta Ciudad en los exámenes ordinarios del curso de 1918-19 con expresión de las calificaciones obtenidas en cada una de las asignaturas que comprende la carrera. b) Una relación debidamente justificada de los estudios complementarios que hubiere realizado en instituciones pedagógicas de carácter oficial o particular indicando el grado de aprovechamiento en cada uno de ellos. c) Certificado de poseer el idioma francés. d) Una Memoria sobre la forma de realizar sus estudios e investigaciones en la ciudad de Ginebra.

Base séptima. El Tribunal se reserva el derecho de constatar por cuantos medios estime oportunos, el conocimiento que del idioma francés tengan los concursantes y de obligar a seguir un curso de perfeccionamiento de dicho idioma, si lo considera conveniente, a los dos concursantes a los cuales se les adjudiquen las pensiones.

Base octava. El Ayuntamiento podrá delegar en una persona residente en Ginebra el Patronato a favor de los dos estudiantes pensionados.

Base novena. El Tribunal estará integrado por dos Sres. Conce-

INFORMACIÓ

jales, un professor de la Escuela Normal de Maestros de esta Ciudad, designado por el Claustro de la misma; D. Casimiro Casagrán, albañal y D. Manuel Ainaud, Director de la Asesoría Técnica de la Comisión de Cultura.

Base décima. Las instancias optando a este concurso deberán presentarse debidamente documentadas en el Registro de la Secretaría Municipal antes de las 12 del día 30 de junio.

Barcelona, 17 marzo de 1919.»

CONFERENCIA DEL DOCTOR AGELL. — El día 8 del mes passat el doctor Agell va tractar de l'ensenyament, davant d'un nombrós concurs aplegat al Foment del Treball Nacional per la Societat Barcelonina d'Amics de la Instrucció.

Hi ha mestres — digué el conferenciant — que miren amb desconfiança el moviment autonomista i es comprèn, perquè els centralistes han posat l'autonomia municipal enfront de la regional, i els mestres recorden amb esverament l'actuació de molts Municipis quan aquests es cuidaven de l'ensenyament.

Aquests mestres sembla que no recordin la gestió desastrosa de l'Estat en el ram de l'ensenyament.

A Anglaterra hi ha un mestre per cada 106 habitants; als Estats Units, un per cada 174; a França un per cada 305; a Bèlgica, un per cada 349; a la província de Barcelona, un per cada 1.500.

A Anglaterra es gasten 15 pessetes per habitant en l'ensenyament; als Estats Units, 25; a Bèlgica, 7'70; a la província de Barcelona, 1'35.

Després de tan queixar-se els mestres de la desconsideració amb què els tracta l'Estat, és incomprensible que ara demostrin sentiment per sortir de la tutela de l'Estat. Potser temen caure en mans d'autoritats de llogarrets. Això és un temor va. Ningú no ha pensat que una missió tan alta com la de l'ensenyament primari estigui en altres mans que les del govern català.

El moviment catalanista ha estat sempre cultural. Això no és una promesa, sinó un fet, i davant d'aquest fet no s'explica la temença d'alguns mestres.

Altres fets són l'actuació de l'Ajuntament a impuls de l'autonomisme amb el pressupost de cultura, les escoles de bosc, les colònies es-

colars, les cantines, etc., que fan pujar a 5 milions les 890.000 pessetes que per l'ensenyament gastava en 1900.

I l'actuació cultural de la Diputació es demostra recordant que les 214.000 pessetes que gastava per l'ensenyament en 1900 són ara 2.305.000, i mentre l'Estat gasta l'35 pessetes per habitant, la Diputació gasta 2'35.

Convé recordar que l'Estat va prohibir que la Diputació estengués les obres de cultura, vargonya a la qual posà fin el Consell d'Estat donant la raó a la Diputació.

Altres mostres de la intensitat cultural de l'autonomisme són la avui ja esplèndida col·lecció del QVADERNS D'ESTVDI, la vulgarització pels Quaderns *Minerva*, l'actuació de l'Institut d'Estudis Catalans, amb les moltes obres d'alta ciència que ha publicat, l'Escola de Correspondència, que escampa la ciència fins als llocs més apartats, Escola Superior de Bibliotecàries, biblioteques populars establertes per la Mancomunitat, Escola professional per a la Dona, Escola d'Infermeres, Escola d'istiu, Biblioteca del Consell de Pedagogia, Exposició general Escolar, Escola Superior d'Agricultura, Cursos de divulgació d'ensenyament agrícola, Escola Superior de Bells Oficis, Escola Tècnica dels oficis d'Art, Escola Elemental del Treball, escoles de Teneria, d'Indústries tèxtils, de Blanqueig, Tintoreria i Acabats, Instituts d'Electricitat aplicada i de Química aplicada, escoles d'operaris d'indústries químiques i de directors d'indústries químiques, Laboratori d'Estudis Superiors de Química, etc., etc.

I la conclusió que en treu el conferenciant és insistir que és incomprendible que, després d'aquesta immensa tasca pedagògica portada a cap per l'autonomisme hi hagi mestres que mirin amb recel l'autonomia.

Completa la magnífica conferència una sèrie de projeccions de vistes de les principals entitats tècniques i instructives esmentades.

CONFERÈNCIA DE D. JOSEP COMAS I SOLÀ. — A la Real Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona donà el Sr. Comas i Solà una conferència sobre *l'evolució històrica de la Mecànica, principalment en ses relacions amb l'Astronomia*. L'esmentat senyor va ocupar-se amb detenció de totes les teories astronòmiques de l'antigua Grècia

INFORMACIÓ

i de l'Escola d'Alexandria. Després d'algunes indicacions sobre l'As-
tronomia dels alarbs i de les famoses Taules Alfonsines, el dissertant
donà compte de les primeres temptatives de caràcter mecànic degudes
a Tartales, Cardano, Guido Ubaldi i Stevin corresponents a les dar-
reries del segle XVI que fou quan es va iniciar la transformació as-
tronòmica de Copèrnic.

CONFERÈNCIES DEL DOCTOR EDMOND VIDAL. — Aquest
illustre metge donà el mes passat a aquesta ciutat tres conferències:
la una a la Facultat de Medicina sobre *els nous mètodes de tracta-
ment de les ferides de guerra* que fou il·lustrada amb projeccions; la
segona a l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya
sobre *les noves adquisicions de la Medicina i de la Cirurgia durant
la guerra actual* i la tercera al Teatre Goya sobre *la ciència i l'ab-
negació al servei dels ferits de la guerra actual*.

*UNA VISITA D'ESTUDI A LES SERRADORES FRANZI GER-
MANS, DELS ALUMNES DE L'ESCOLA D'ALTS ESTUDIS CO-
MERCIALS.* — Els alumnes de l'Escola d'Alts Estudis Comercials
que estudien els productes mercantils en llur caire científic, sota la
direcció del Dr. Rafel Cusí, en la tasca de posar l'ensenyament de
l'Escola, amb el major contacte possible amb la realitat viva del món
industrial i en particular a l'objecte de donar una visió clara i sin-
tètica de les indústries que han creat les creixents exigències de la
construcció, varen fer el dia 22 de març una visita col·lectiva a les
serradores per a marbres que posseeix la casa Franzi Germans a
l'Hospitalet on els alumnes es traslladaren acompanyats pel pro-
fessor, podent-se fer perfecte càrrec, mercès a l'amabilitat del perso-
nal de la casa, de la forma de tallar els grans blocs des de 6 tones,
en un gran nombre de plaques a partir d'un centímetre de gruix per
mitjà d'una sèrie de cintes de cer, mogudes mecànicament, en mo-
viment de vàlvé, per una roda hidràulica de 6 metres d'alçada i en
defecte d'aigua en rajolins que al propi temps arrossega sorra silícia
molt fina, la duresa de la qual ajuda extraordinàriament la talla,
que per terme mitjà és de 10 centímetres per dia. Després de visitar
detingudament totes les dependències, de poder-se fer cabal criteri

de l'aprofitament dels trossos i de distingir perfectament una infinitat de varietats de pedres de construcció tals com marbres, calisses, molasses, serpentines, bretxes, lumaqueles, buixcarrons, brocatels, etc., es dirigiren als tallers que té la mateixa casa a Barcelona (carrer Ali-Bei) examinant detingudament, totes les operacions per al polit de les pedres d'ornament començant per la pedra-molar i després la tosca, el plom i alum i per fi, el cirat amb cera i essència de trementina; el torneig mecànic de les peces en figures de revolució; el tallat de les plaques per mitjà d'una petita mola vertical de carborúndum a unes 2.000 revolucions per minut; l'esbocassat de moltes peces per mitjà de la mola de carborúndum horitzontal i de grans dimensions, amb les precaucions conseqüents per a evitar una possible desgràcia; la secció d'escultura i estatuària a càrrec d'un estol d'hàbils obrers i per fi l'exposició permanent on hi ha emmagatzemats una munió d'objectes fabricats en altres tantes varietats de pedres fines de construcció.

Seria de grandíssima utilitat que l'exemple donat per la casa Franzl Germans fos imitat per altres entitats, car ell reportaria un més perfecte coneixement dels esforços que es necessiten per a realitzar moltes coses, la visió constant de les quals ens priva de la curiositat necessària per a fixar-hi l'atenció i com a conseqüència, de l'amor que tot sacrifici implica.

Es més, creiem que és aquest el camí d'evitar el divorci entre l'Escola i la vida o com molts diuen entre la teoria i la pràctica.